AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yılın Adamları

FIATI: 1 LİRA

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 8, Cilt: XXIII, Sayı 391

Yazı İşleri :
Rüzgarlı Sokak No: 1
Tel: 11 89 92
P. K. 582 Ankara

İdare:
Rüzgârlı sokak No: 1
Rüzgarlı Matbaa
Tel: 10 61 96

Başyazar
Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına
İmtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

Yazı işlerini fiilen idare eden
Mesul Yazıişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURFAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

Klişe
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlak yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları :
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senlik (52 nüsha) 40.00 lira

İlan şartları:
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL.

İlan işleri:
Telefon: 10 61 96

Dizildiği yer:
Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer :
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

FİYATI: 1 LİRA
Basıldığı tarih 24.12.1961

Kapak resmimiz
Yılın Adamları
İnönü - Gagarin

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

(Kapaktaki Adamlar)

Bu sayımızın kapağında, AKİS'in kurmay heyeti tarafından tesbit edilen "1961 Yılının Adamları"nı takdim ediyoruz.

Türkiyemiz gibi bir memleket için, geride kalan bir yıl içinde hadiselere iyi veya kötü istikamette en ziyade tesir eden, yahut yeni devir açan şahsiyeti iki plânda mütalea etmek zarureti varda*. Bir, dünya planında. Bir, memleket plânında. Zira, bir ufak memleketin kendi meseleleriyle dünya meseleleri arasında muazzam farklar vardır. Ancak Dünya Devletleridir ki, o çapta davalarla milletlerini meşgul ettirtmektedirler. Hatta, onda bile fazla mübalâğa etmemek lâzımdır. Bırakınız Amerika ve Rusyayı, Almanyada Berlin meselesinin herkes için en mühim mesele olduğuna inanmak kolay değildir. XX. Asrın ikinci yarısında insanlar, bütün dış görünüşün aksine, bencilliklerini kaybetmemişlerdir ve kendi gündelik hayatlarının dâvalarına her dâvadan fazla önem vermektedirler. Böyle olunca, Türkiyemiz gibi bir memlekette Yılın Adamı bir değil, ikidir. Banların birincisi, dünya çapındaki hadiselerin yarattığı Yılın Adamıdır. Öteki, memleket çapındaki hadiselerin..

AKİS'in kurmay heyeti, bunların birincisi olarak Gagarini seçmiştir, ikincisi İnönüdür.

Gagarin adı, belki sâdece 1961 yılının değil, bütün XX. Asrın sembolü olacaktır. Fezaya çıkan ilk insan Gagarin, insanlık tarihinde açılan yeni bir devrin öncüsüdür. Sembol kelimesi, Gagarinin huhusiyetini tam anlatan kelimedir. Zira Gagarinin şahsında sembolünü bulan hâdise, aslında bütün bu* ekibin, hattâ doğrudan doğruya medeni âlemin eseridir. İlmin ve onun yanında tekniğin bugünkü hale gelmesi için atılan her adım, Gagarini fezaya götürüp getiren gerçek vasıtadır. Gagarin, bunun içine binme mazhariyetine eriştiğinden dolayı hadisenin sembolü olmuştur. İnsanlık aslında, onun şahsında, isimleri, hattâ milliyetleri, cinsleri bilinmeyen sayısız evladını selamlamaktadır.

Ama bunun yanında, Gagarinin temsil ettiği başka bir husus vardır. Gagarin 1961 yılı insanının macera ruhunu, esrarlı âlemin sırlarını çözme arzusunu, tehlikeler karşısındaki pervasızlığını da gözler önüne sermektedir. Sonu meçhul Ur sergüzeşte atılan Gagarin 1961 yılı insanı tarafından sâdece takdir değil, aynı anmanda gıpta duygularıyla takip edilmiştir. Bu, içinde yaşadığımız devrin çok canlı bir hususiyetidir. Bu iki nokta, Gagarinin 1961 Yılı Dünyasının Adamı sayılması için kâfidir.

Türkiye için Yılın Adamı konusunda, aşağı yukarı aynı kolaylık vardır. İsmet İnönü, hatıra gelebilecek rakiplerinin çok önünde bir vaziyettedir. Bu rakipler belki Salim Başol, Adnan Menderes ve Türk Seçmeni olabilir. AKİS'in kurmay heyetinin kanaati, ilk iki ismin 1960'da yaratılmış bir hadisenin 1961'de, mukadder neticesine varmasıyla alakalı olduğudur. Yassıada kararları, Türk toplumunun hayatında ancak 27 Mayıs 1960 İhtilâlinin bir parçası olarak kalmış, ondan öteye bir tesir icra etmemiştir.

Türk Seçmeni 15 Ekim günü iradesini belli ederken, asıl büyük rolü gene idarecilerine bırakmıştır. Şu anda İsmet İnönünün şahsının toplumumuzun kaderi üzerindeki tesiri, başka hiç bir şeyle ölçülemeyecek kadar önemlidir, hayatidir. Gerek seçimlerden hemen önceki devrede, gerek seçimleri takip eden kritik günlerde İsmet Paşanın oynadığı rol, kendisini 1961 Yılının Adamı olarak ilana yetecek ehemmiyettedir. Türkiyenin mukadderatı şu anda İsmet İnönünün davranışlarındaki basiret payıyla sıkı sıkıya ilgilidir ve bu tesir önümüzdeki yıllarda dahi kendisini hissettirmekten geri kalmayacaktır.

Dünya ve Türkiye, AKİS'in görüşüne göre, herkesten fasla Gagarin ile İsmet İnönünün tesir ettiği hadiselerle 1961 yılını kapamaktadır

1962 yılı için en iyi dileklerimizle.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XXIII, Sayı: 391

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

25 ARALIK 1961

YURTTA OLUP BİTENLER

Ankara sokaklarında 27 Mayıs kutlanıyor

Ah gafiller, bir bayram bu kadar çabuk unutulabilir mi, hiç?

Millet

Yıkılan efsane

Bitirdiğimiz haftanın sonunda, 15 Ekim seçimlerinden bu yana devam ettirilmekte olan bir havanın son dumanları da dağıldı. 15 Ekim seçimlerinden, doğrusu İstenilirse hemen herkes, bir C.H.P. ekseriyetisin çıkacağını sanıyordu. Böyle bir netice çeşitli sebeplerden dolayı tecelli etmeyince, memleketi birden, tam 180 derece ters istikamette bir başka hava sardı ve bir efsane yayıldıkça yayıldı. Sanki Türk milleti 15 Ekim günü 27 Mayısı reddetmiştir. Sanki Türkiyede bütün kuvvetler güçlerini yitirmişlerdir ve memleket D. P. nin hasretini yüreğinde duymaktadır. Sanki herkes Düşüklerin yanında vaziyet almıştır, onlara yapılanları haksız bulmaktadır, onlar Türkiyenin 1 numaralı meselesi olarak seçimlerin kaderini tayin etmişlerdir. Mübalâğadan mübalâğaya, 15 Ekimi böyle yorumlamaya kalkışanlar boylarının ölçüsünü Cumhurbaşkanlığı seçimi sırasında almış olmakla beraber hava değişmemiş ve pek çok kimse, memleket mukadderatının millet tarafından bir defa daha Düşüklere, hattâ fenası, Düşük artıklarına teslim edildiği inancına kapılmıştır. Bundan dolayı üzülünmüş, memleketin seviyesi konusunda ileri geri laflar edilmiş ve bağıra taş basılmıştır. Mecliste ve yayın organlarında bir gürültücü ekalliyet ise o istikametteki göz boyacılık faaliyetine devam etmiş, başkaları -seslerini yükseltmediklerinden sadece kendi sesini hakim kılmış, bu yüzden de gerçek durum gizli kalmıştır. Bitirdiğimiz haftanın sonunda, suni şekilde ortaya sürülüp sanki böyle bir meseleyi olup bittiye getirmek imkanı varmış gibi "Günün Hadisesi" haline sokulan af hikâyesi geride sadece hüsran ve hayal kırıklığı bırakıp kaybolurken "Seçim Neticesi Efsanesi" de beraberinde gitti. Şu anda ne memleketin sağlam kuvvetlerinin, ne de onların yanında yer alan sakin büyük ekseriyetin hislerinde, inançlarında ve gayelerinde fazla bir değişik İlk olduğu gerçeği Türkiye göklerinde pırıl pırıl parlamaktadır.

Hezimete uğrayan gürültücü ekalliyet, bir seçim sonrası icadı değil dir. Böyle bir ekalliyet 26 Mayıs sabahı da vardı ve tıpkı, geride kalan şu son haftalar içindeki kadar gürültü patırdı ediyordu. Menderes için büyük kalabalıklar derleniyordu. Menderes için çoluğunu çocuğunu

Haftanın İçinden

Bu Çemberi Kırmadıkça...

Metin TOKER

Hükümetten memnun olmadığımı söylersem bana şaşmayınız, bana kızmayınız. Bu, elbette ki Hükümetin Sayın Başkanından da memnun olmama manasına gelir. Ama, niçin saklamak ki, İktidardaki İsmet Paşa pek çok kimseyi tereddüde düşürmüştür. Hiç Olmazsa, pek çok kimseye, beklediğini henüz vermemiştir.

İnönü şu anda, çeşitli taraflardan gelen tenkit oklarının altındadır. Bir Başbakan için, bunu olağan addetmemek imkanı yoktur. İnönüye kızanlar vardır: Gençlik, Basın ve Silâhlı Kuvvetler İnönünün ağzının içine bakmaktadırlar. O halde İnönü kaşlarını çatsın, bunlara hakim olsun, itirazlarım sustursun ve meşhur affı hemen yarın -hatta, yarını istemeyip bugün diye diretenler de vardır, çıkartıversin! İnönüye kızanlar vardır:Af tacirleriyle birlikte olmadığını, onların küçük ve basit oyunlarının aleti bulunmadığını, memleketin sağlam kuvvetlerini uyutmak niyeti taşımadığını İlan etsin, kaynaşma derhal durur! Ama, sanırım ki, Hükümete ve Başbakana asıl bulunacak kusur şudur: Yarabbi, İnönü gibi bir şahsiyet niçin otoritesini, prestijini kullanmıyor, niçin hadiselein üstüne çıkıp onlara kuş bakışı bakmıyor ve kendini siyasetin verimsiz kulisinden kurtarıp memleketin asıl meseleleri, dertleri üzerine eğilmiyor? Kaldı ki kulis yapmak, küçük politika kombinezonları kuvvetli İnönünün en zayıf taraflarıdır. Bunlara kendini kaptırdı veya o cereyana itildi mi, Türkiyenin 1 numaralı devlet adamının beş yaşındaki çocuktan farksız hale geleceğini bilmeyen yoktur. Namusluların namussuzlarla uğraşabilmek için en az onlar kadar cüretli olması gerektiğini söyleyen İsmet İnönüdür. Ama İsmet İnönü her seferinde namussuzları yenebilmişse bu,kendisinin kafi derecede - o manada - cüretli olması neticesi değildir. İşin püf noktası şuradadır: İsmet İnönü, rakiplerine dalma kendi silahını kabul ettirtmiş, onların silâhlarıyla çarpışmak gafletine düşmemiştir. Bu yüzdendir ki, bir çok muharebe kazanan rakipleri harbi dalma kaybetmişlerdir. Halbuki şimdi İnönü, itiraf etmek lâzımdır İd kendisine karşı uçsuz bucaksız güven hissiyle meşbu geniş kütlelerin hayret dolu nazarları altında politika ve entrika koridorlarında çıkış kapısı aramakla meşguldür.

Bir koalisyon hükümetine başkanlık etmenin, cambazlıktan pek az farklı bulunduğunu şüphesiz herkes teslim eder. Bir Başbakan, elbette ki güven oyuna sahip bir kabinenin başında bulunduğu süre kudret sahibidir. Yani, bir şeyler yapabilme imkânına sahiptir. O yüzdedir ki, bu çeşit hükümetlere başkanlık edenlerin politika kombinezonlarını hiç kaale almamaları bahis konusu değildir. Ama, insaf etmek lâzımdır: İnönü, böyle şartlar altında mı Başbakan olmuştur ve onun Başbakanlığı bir zaruretin değil de bir şahsi arzunun veya parti tazyikinin mi neticesidir ? Daha Koalisyon Kabinesi kurulduğunda, bu sütunlarda, İnönünün gerçek Tarihi Misyonunun ne olduğunu görüp göremeyeceği hususunda şüphe izhar edilmiş ve en iyi dilekler belirtilmişti. O tarihten bu yana geçen günler sâdece şüpheleri haklı çıkarmış, fakat iyi dileklerin gerçekleşmesi fırsatım vermemiştir.

İnönü kabinesinin, Türikiyede demokratik rejim bakımından son şansı teşkil ettiği hususunda zerrece tereddüt yoktur. Bu, herkes tarafından kabul edilen bir noktadır. Ama demokratik rejim, iki cephenin, hatta iki cepheden biriyle ötekinin bir parçasının yanyana getirilmesiyle kurtarılamaz ki.. Böyle bir başarı, bir Başbakana sadece hareket serbestisi, yahut hareket imkanı verir. Siyasi rejim, Türkiyenin meselelerinin sadece dış görünüşüdür. Binanın, cephesidir. Masanın cilasıdır. Türkiyenin meseleleri o cephenin arkasındadır. O cilanın altındadır. Her kim sanarsa ki Türkiyenin ekonomik ve sosyal meselelerini XX. Yüzyılın ikinci yarısının gerektirdiği zihniyet ve usullerle halletmeden Demokrasiyi kurtarmak kabildir, o zatın burnuna gülmek lazımdır. Türkiye bünyevi arızalarını düzeltmedikçe, felaketin eşiğinden uzaklaşamayacaktır. İnönü, memleketi bu eşiği aşmaktan alakoyacak kuvvette bir şahsiyettir. Ama büyük adamlar onlardır ki, kendilerinden sonra memleketleri saadetin ve refahın tadını tadabilsinler. Napolyon Fransayı, Hitler Almanyayı kaderlerinin şahikasına çıkarmışlardır. Sonra? Sonra, fransızları ve almalıları bekleyen ıstıraptan, pişmanlıktan, karışıklık ve gözyaşından başka şey olmamıştır.

Hükümetin kurulmasından bu yana topu topuna bir kaç ayın geçtiği doğrudur. Böylesine kısa zaman içinde bir kabineden mucize beklemek de haksızlıktır. Ama, bu, hiç bir şey yapmamış olmayı mazur gösterebilir mi? Arazi vergisini kaldırma teşebbüsü, işçilerin tasarruf bonosu hikâyesi ve memurlardan geri alınan meşhur % 15'ler.. Bunun dışında? Bunun dışında İnönü Hükümeti, sâdece af gibi bir kısır meselenin doğurduğu ihtilatların halliyle meşguldür. Halbuki ihtilatın asıl hal yolu, o meseleyi bir kenara bırakmak, Günün Meselesi olmadığım açıkça bildirmek, fakat zamanı geldiğinde ele alıp müsbet şekilde neticeye bağlamak kararında değişiklik olmadığım da inatçı ve fırsatçı kafalara yerleştirmektir.

Her şey gösteriyor ki İnönünün ve başkanlık ettiği kabinenin kusuru, sosyal hâdiselerde insan faktörünün önemini kavrayamamaktadır. Hele Demokrasilerde fertlerin ikna edilmesi, onlara güven, aşk, şevk verilmesi yoluna gidilmedikçe bir şeyler yapmak imkânı yoktur. Bütün Türkiye, İsmet Paşanın Başbakan kılıcını kuşanmasından bu yana bir bekleyişin içkidedir. Buna rağmen İsmet Paşa, politika, ama en dar politika kulisinden baş alıp millete hitap etmek, onunla Türkiyenin meselelerini açık açık konuşmak, hadiselere el koyduğunu, kafasında bir icraat plânı taşıdığım ispat etmek fırsatım bulamamıştır. Bir Roosevelt'in sıcak Besinin amerikan milletinin kalbinde ne gibi tesirler bıraktığını hatırlamamak kabil midir?Harp yılları içinde bir Churchlll ve bir De Gaulle'un vatandaşlarına her şeyi açık açık söylemek, onların dikkatini memleketlerinin esas meseleleri üzerine çekmek, sonra da durumun gereğini yapmak sayesinde canlılık, iman, güç yaratabildikleri unutulabilir mi?

Türkiye, meselelerinin topyekün ele alınması kesreti, İştiyakı içkide bekliyor. Bunu yapabilecek şahsiyete sahip bir Başbakan hükümetin başında bulunuyor. Buna rağmen, ortada laftan başka biç bir şey yok!

İnsan oturup ağlamasın da ne yapsın? Hele, bunun, demokratik rejim için son şana olduğunu bilirse..

kurban etmeye hazır akl-ı evveller ilân olunuyordu. Menderes için kasideler okunuyordu. Ama, bu göz boyacılığının arkasında, sağlam kuvvetleri ve onların yanında yer alan sakin ekseriyetiyle memleket bulunuyordu. Şahlanma günü, gürültücü ekalliyetin mübalağası neticesi bir 27 Mayıs sabanı gelip çattığında, milletin nabzının nasıl attığı üç saat içinde ortaya çıktı.

Bitirdiğimiz hafta beliren gerçek, bu nabız atışında fazla bir değişiklik bulunmadığı gerçeği oldu.

Hükümet

"Demir gibi"

İsmet İnönü, dudaklarında müstehzi bir tebessüm ve gözlerinde alaycı bir ifade, başında oturduğu masanın etrafını çevreleyen kimselere baktı, sonra:

"— Bizim aramızdaki tesanüt partilerin kendi içlerindeki tesanütten bile fazladır. Meseleleri beraberce müzakere ediyor, görüşlerimizi birleştiriyor, bunu yaparken parti düşüncelerini bir tarafa itiyor ve kararımızı veriyoruz" dedi.

Başbakanın "Bizim dediği heyet, Hükümetti. Bu sözleri ise, bitirdiğimiz haftanın tam sonundaki sabah C. H. P. nin Karanfil sokaktaki Genel Merkezinin toplantı salonunda söylüyordu. Hitap ettiği kimseler kendi particinin en yetkili şahısları, Parti Meclisinin üyeleriydi. Üyeler, biraz alınmış, tebessüme iştirak ettiler. Sonra İnönü kendilerine, son derece ciddi bir eda içinde durumu, Hükümetin ve kendisinin gayelerini anlattı. Bir koalisyon kabinesini ve sistemini yürütmekteki güçlüklerden bahsetti. Memleketin içinde bulunduğu şartları söyledi. Bu durum içinde, Hükümetin nasıl çalıştığını bildirdi. İnönünün sözlerinden anlaşılan, kabinenin çalışmasından, iki partiye mensup Bakanların zihniyetinden ve tu--umlarından memnun bulunduğuydu. Başbakan bir çok meselenin ancak zaman içinde halledilebileceği tezini savundu, bu işi yürütmeye kati şekilde azimli olduğunu söyledi ve bunu yapabileceği hususunda partisinin en yetkili organına teminat verdi. C. H. P. Meclisinin, yüreklerinde bir takım burukluk taşıyan üyeleri dahi Genel Başkanlarına güvenebilecekleri kanısına vardılar.

Genel Başkan! Aslında, Meclisin sadece sabahki toplantısına başkanlık etmek için vakit ayıran İsmet İnönü artık partisinin Genel Başkanı olmaktan ziyade memleketin Başbakanı hüviyeti içindeydi ve Parti Meclisinin üyeleri, onun bazı iğneli sözlerinden bunu farketmekte güçlük çekmediler. İnönü, tıpkı A. P. den istediği gibi C. H.P. den de bir iktidar partisi gibi davranmasını istiyor, artık muhalefette bulunmadıklarım hatırlatıyor ve bir çok meselede hâdiseleri parti açısından görmedikleri takdirde kendi işlerinin kolaylaşacağını söylüyordu

C. H. P. li ve A. P. li Bakanlar Meclis koridorlarında
Partlilerden daha mütesanit

Madalyonun tersi

"Bu hâdisenin cereyanından bir gün önce, İnönünün bu sözleri söyleyeceğinden tamamile habersiz, kabinenin A. P. li Bakanlarından biri Meclis koridorlarında kendisiyle görüşen iki gazeteciye, dostça bir sohbet sırasında, aşağı yukarı kelimesi kelimesine aynı şeyi söyledi. O da Hükümet içindeki tesanüdü, karşılıklı anlayışı ve memleket meseleleri üzerine eğilinirken göz önünde tutulan kıstasların milliliği üzerinde durdu. İnönünün, bütün kabine üyeleri üzerinde sahip olduğu geniş prestiji ve uyandırdığı saygı duygusunu, tanı bir devlet adamı olgunluğu içinde davranmasına bağladı.

Gerçekten, kurulusundan birbuçuk, işlemeye başlamasından bir ay sonra İnönü Hükümeti bir blok halini almaya muvaffak olmuştur. Koalisyonun tabiatı olan sızıltılar ve dırıltılar, çatlaklar vukua gelmemiştir. Bunun bir sebebi de, hâdiselerin içyüzü bilindiğinde ve hisler yerine mantık çalıştırıldığında en koyu particilerin bile partizan hislerden uzaklaşmaya muvaffak olmalarıdır. Hele devralınan mirasın ağırlığı her gün biraz daha fazla açıklıkla meydana çıktığında, dertlere deva bulmakla mükellef mevkilerde olanlar kendi aralarındaki tesanüdü arttırmaktadırlar.

Haftanın sonunda, gene bir A. P. li Bakan: .

"— Sanki iki partinin değil, tek ve aynı partinin Bakanlarıyız.." demekten kendim alamadı.

Kapıdaki dertler

İnönü Hükümetinin üyelerini kaynaştıran, biraz da müşterek dertler oldu. Doğuda başlayan kıtlık bir anda kabinenin on mühim meselesi halini alıverdi. Başbakan, önce İmar Bakanı Muhiddin Güveni durumu tetkikle görevlendirdi. Güvenin getirdiği haber hiç iç açıcı olmadı. Doğuda, feci bir kıtlık basgöstermişti ve insanları da, hayvanları da açlık tehdit ediyordu. Aslında bu, Hükümetin bilmediği bir mesele değildi. Zira kabinenin kurulmasından bu yana her partiden milletvekili ve senatör -Doğu illerini temsil edenler- bazen bizzat Başbakana, bazen öteki Bakanlara koştular ve bölgelerinin ıstırabını anlatarak yardım istediler. Fakat, doğrusu istenilirse, vaziyetin vehameti böylesine malûm değildi.

Bitirdiğimiz hafta, Bakanlararası bir komite kuruldu ve Doğuya yapılacak yardımın planlanması işine süratle geçildi. Bir yandan da, elde mevcut imkânlar kullanılıyor ve yardım yapılıyordu. Ancak, ortada bir fasit daire vardı. Mesela, tohumluk buğday azdı. Halbuki, tohumluk buğdaya büyük ihtiyaç hissediliyordu. Dağıtılan tohumlukları ise köylünün bir kısmı -bazen zaruretten, bazen tamahtan- satıyordu. Geniş imkânlar mevcut olsa, dert bu kadar büyük olmayacaktı. Ama, im-

kanlar da geniş olmayınca.. O zaman Tarım Bakanlığı, piyasadan tohumluk toplama mecburiyetini hissetti. Hükümetin parayla aldığı tohumlukların bir kısmı, daha önce gene kendisinin dağıtmış olduğu buğdaylardır!

Komite, daha ilk çalışmalarında Doğudaki durumun Hükümete 100 milyon liralık bir külfet yıktığım gördü. Şüphesiz, para dağıtılacak değildi. Ama, Doğudan Batı istikametinde başlayacak ve tahmin olunmayacak dertlere yol açacak bir hicretin durdurulması ancak bu portede bir destekle kabil olacaktı. Hükümet, dost dış memleketlerden de acil yardım istemeği ihmal etmedi. Amerikada buğday istihsalinin bu yıl yüksek olması, şüphesiz işe yarayacaktır. Ama bu, Hükümetin dertlerini ortadan kaldırsa da sona erdirmeyecektir.

Doğunun durumu ise, meselelerin sadece bir tanesidir. En mühimi, her cephesiyle hayatın süratle açılmasına ihtiyaç vardır. Zira, bir bakıma hayat, ihtilalle birlikte, hatta ihtilale tekaddüm eden günlerde hemen tamamile donmuştur. Daha uzun müddet aynı uyuşuk halde kalındığı takdirde meseleler büsbütün çetinleşecek, tedavi çareleri daha güçleşecektir.

Haftanın sonundaki o gün. bütün bu davalarla bunalmış bir Bakan hem de, bir A. P. Bakanı ellerini iki yanına açtı ve hakikaten acındıracak bir sesle:

"— Bir de bakın, biz nelerle uğraşıyoruz.." dedi.

O gün gazeteler, manşetlerini afla ilgili tartışmalara, karşılıklı tahrik ve tehditlere ayırmışlar, onun hemen altındaki sütunlarım da incir çekirdeğini doldurmayan, fakat her gün düzineyle gelen "Seçmene Selam" etiketli sözlü sorularla süslemişlerdi. Hükümetin ümidi. Meclisin İçtüzüğü çıktığında bu soru işinin bir nizama gireceği ve Bakanların başka işlerle de uğraşacak zamanı bulabilecekleri yolundadır. Bu ümidin izhar edildiği bir kabine toplantısında, İnönü gülerek arkadaşlarına şöyle takıldı:

"— Tabii, o çıkıncaya kadar bizim canımız çıkmazsa!.."

Kulağa Küpe

Hayırlı Kavgalar

Komşu komşuya kavganın bir hayırlı tarafı vardır. Karı *koca kenetlenir,* birbiriyle *dalaşmaya vakit bulamam.*

Aman, sakın karışmayın: Senatoyla Meclis dalaşsınlar, dursunlar.

Böylelikle, parti kavgalarından başımız dinç kalır..

Adalet

Hanya ve Konya

Kürsüdeki genç adam konuşmasının "...Anayasa ile taht-ı emniyet altına alınmış bulunduğudur" ibaresiyle biten cümlesine geldiğinde, kendisini işin başındanberi müstehzi nazarlarla süzenlerin dudaklarına geniş bir tebessüm yayıldı. Taht-ı emniyet altına almak! Üstelik, C. K. M. P. nin genç milletvekili Nureddin Ok -konuşan oydu- yazılı bir metin okuyordu. Yani, bir dil sürçmesi bahis konusu değildi. Bildiği türkçe, bu kadardı: Taht-ı emniyet altına almak! Kim bilir, belki de bu yüzdendir ki seçimlerden önce Cumhuriyet gazetesinin Ankara bürosuna başvurduğunda istediği 600 liralık ücret kabul edilmemişti. Nureddin Ok o gün "Madem ki Oyla; ben de gider milletvekili olurum!" dedi. Dediğini de yaptı ve 25 Ekimde Meclis açıldığında Cumhuriyet gazetesinin Ankara temsilcileri 600 lira aylığa layık bulmadıkları çocukoağızı C. K. M. P. sıralarında cakayla oturur gördüler.

"Taht-ı emniyet altına almak"lı konuşma bir gün sonra Kudret gazetesinde, birinci sayfanın tepesinde, tam sekiz sütunluk bir başlıkla şöyle takdim olundu: "Mecliste dün Nureddin Ok tarihi bir konuşma yaptı" Üstelik, tarihi konuşmanın incirleri Meclisin A. P., C. K. M. P. ve Y. T. P. sıralarından sık sık yükselen çılgınca

İsmet İnönü toplantı halinde

Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için

alkışlarla selamlandı. Zaten o gün, başkentin tecrübeli "Meclis Muhabirleri" kendilerini İkinci Cumhuriyetin ilk Meclisinde değil, Birinci Cumhuriyetin son Meclisinde sandılar.

Hadise, bitirdiğimiz haftanın sonundaki gün, öğleden sonra cereyar etti. Meclis tenhaydı. Gündemde, bir kaç fasafiso sual takririnden başka şey yoktu. Celse açıldığında, Başkanlık koltuğunda eski D. P. tün ve yeni A. P. nin Ordu milletvekili Rafet Aksoyun bulunduğu görüldü. Nureddin Ok, gündem dışı konuşma iznini fraklı o Başkandan aldı ve elinde kağıtlarla, kürsüye çıktı. Ertesi gün, siyasi affın ticari şampiyonlarından Hürriyet gazetesinin "34 yaşındadır ve hakimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olduğuna inanmaktadır" diye takdim ettiği Ok -sanki ötekiler böyle bir inanca sahip değillermiş gibi..-, bir takım beyanlardan şikâyet etti. Beyanlar, elbette ki af diye tutturmuş yeni cezbe kurbanlarının beyanları değildi. Ok, kendisine hedef olarak bir C. H. P. milletvekili -Kenan Esengin- ile bir eski M. B. K. üyesini -Mucip Ataklı- seçti ve onlara veryansın etti. Ok, bu beyanlarla Meclisin tehdit edilmiş

Akif İyidoğan
Endahtsız atış

olduğunu ileri sürüyordu. Halbuki milli irade, Anayasa ile "taht-ı emniyet altında" değil miydi ?

Ayvalar ve elmalar

Nureddin Okun kürsüye geliş sebebi belli olur olmaz, Mecliste derhal iki çeşit tepki belirdi. Bu tepkilerin tezahür tarzıdır ki Meclis Muhabirlerine eski Meclisi hatırlattı. C. K. M. P., Y. T, P. ve A. P. sıralarından teşvik, teşci sesleri, alkışlar, yasalar yükseliyordu. C. H. P. saralarından sinirli, sert protestolar bunlara mukabelede gecikmedi. Sanki, yepyeni bir koalisyon vücut buluyordu. C. H. P. nin sağında oturan A. P. lilerin bir kısmı ile solunda oturan C. K. M. P. ve Y. T. P. lilerin bir kısmı gözle görülür şekilde birleştiler, Öteki koalisyon daha ziyade, Nureddin Oktan sonra söz alan Turhan Feyzioğlunun konuşması sırasında, bilhassa sonlarında ortaya çıktı, O koalisyonda C. H. P. nin tamamının, A. P. den külliyetli bir kısmın ve az miktarda Y. T. P. li ile C.K.M. P. inin bulunduğu görüldü.

Ama, eski Meclisin hatırlanmasına sâdece bu tepkiler yol açmadı. Başkanlık Divanının davranışı da Rafet Aksoy ile Agah Erozan veya İbrahim Kirazoğlu isimlerini hafızalarda yanyana getirdi. Ok konuşmasını bitirince, okun hedeflerinden Mecliste olanı, Kenan Esengin söz istedi. Ok bütün hücumlarım. Ataklıyla birlikte Esenginin sözleri üze-

Şu, Af

Şu satırları, lütfen okur musunuz?

"Sanık ve sanık yakım psikolojisi sanığı ve yakınını hüküm tefhim oluncaya kadar hep beraat veya ucuz kurtuluş hayaline iter. *Hüküm tefhim olunduktan sonra mahkûm ve yakım için af hayali devri başlar. Bu psikolojiden bir nebze haberdar olanlar, Yassıada suçlularının ve yakınlarının şu anda af hayali devresine çoktan girdiklerini bilmektedirler. Basit müebbet hapis mahkûmlarının ve yakınlarının daha duruşma salonunda izhar ettikleri sevinç bunun bir basit delilidir. Bir affın gelip ıstıraplara son vereceği ümidi, bir çok aile için tek ışıktır. Eğer o aileler bu ümidi bari bu sefer -politika istismarcılarının elinden kurtarabilirlerse, gerçeklere olduğu gibi bakabilirlerse, ümidi hayal haline getirmezlerse ışığın sönmesini önlerler ve bir belirsiz surenin sonunda onun aydınlığının yuvalarına dolduğunu hissedebilirler. Ama, aksi yolu tutarlarsa kendilerini bekleyen gene hüsrandır.*

Bir defa, bilinmesi şarttır ki memleketteki kuvvet dengesi bir affı hemen yarımın işi olmaktan çıkarmaktadır. Bu öylesine açıktır ki aksini söyleyenler gözlerin içine baka baka yalan söylemektedirler. Biç kimsenin kudreti, affı yarının işi haline getirmeye iletmez.

Cemiyette sular durulduğunda, huzur ve sükûn avdet ettiğinde, politika mücadelesi bir kırankırana döğüş olmaktan çıktığında ve demokrasi mekanizması 1948-50 arasının normal seyrine yeniden kavuştuğunda sadist *olmayan her iktidar gözlerini Yassıada suçlularının ıstıraplarına mutlaka çevirecektir. Zira o ıstırapların çekilmesine o zaman lüzum kalmayacak ve verilen cezaların terbiye edici fazileti tecelli etmiş olacaktır. Herkesin payına düşen günah hissesi unutulacak, geçmiş günlerin zararları tamir edilecek, D. P. iktidarı bir tadsız hatıradan ibaret kalacak ve Siyaset hayatımız sıhhatini tekrar kazanacaktır. Bunların gerçekleşmesini dağın arkasındaki ümit sanmamak lâzımdır. Cemiyetin arzusu bu olduğuna göre basiretli kudret sahipleri böyle bir levhayı gerçekleştirmenin yolunu mutlaka bulacaklardır. Herkes onlara yardımcı olursa, şemaat tellallarına hiç kimse uymazsa yolan inanılmaz derecede kısa olduğu görülecektir."*

Yassıadada hükümler, 15 Eylül günü tefhim olunmuştur. Zorlu ve Polatkanın cezaları 16, Menderesinki 17 Eylülde infaz edilmiştir. 20 Eylülden itibaren, D.P. devrinin diğer suçluları Kayseri ve Adana Cezaevlerine yerleştirilmiştir. Yakardaki satırlar, AKİS'in 25 Eylül tarihini taşıyan sayısında yayınlanmıştı.

Keramet mi? Ne münasebet! İki kere ikinin dört ettiğini söyleme derecesinde basit bir teşhis. Halbuki o tarihte henüz ne bir seçim yapılmıştı, ne seçim bilinen neticeyi vermişti, ne bir koalisyon bahis konusuydu, ne de memleketin siyasi manzarasının nasıl çizileceği belliydi. Hattâ, af lafını söyleyen dahil yoktu. Bunu söyleyecek bir kimsenin bir gün çıkıp çıkmayacağı ise hiç bilinmiyordu.

Ama şartlar, bugün olduğu gibi gün de ortadaydı.

rİne bina ettiğine göre bir sataşmanın mevcudiyeti açıktı. Zira İçtüzüğe göre, sataşma budur. Yoksa, mutlaka anaya avrata küfür etme lüzumu yoktur. Aaa! Aksoy, bir sataşmanın olmadığı hükmünü tefhim etti ve Esengine söz vermedi. Esengin direnince işi oya koydu, Meclisin A. P., Y. T. P. ve C. K. M. P. sıralarından derlenen bir ekseriyet Eşengini konuşturmama kararı aldı.

Allahtan ki Feyzioglu Hükümet adına söz isteyip meseleye tek değil çift taraflı projektörünü tuttu ve tezinde, şimdi şikâyet edilen antitez derecesinde tehlike taşıdığını belirtti. Böylece af meselesinin ilk perdesi, Büyük Mecliste oynandı. Ama bu. daha ziyade bir çerez hüviyeti taşıdı. Zira mönünün esas yemeği pazartesi günü Meclise gelecektir.

Kabinede ittifak

Hakikaten, o gün saat 17'de, Meclis elektriklerinin de sönmesiyle canlılığını kaybettiği sırada Bakan arabaları muhteşem Parlamento binasının aynı derecedeki heybetli kapısına yanaştı ve Hükümet üyelerini Başbakanlığa taşıdı. Kabine toplantısı vardı. İsmet İnönü, Ertuğrul Akça tarafından verilmiş olan ve Meclisin pazartesi günkü gündemine alınacak bulunan afla ilgili sözlü soruya o sabah hazırladığı cevabı Bakan arkadaşlarına okudu. İnönünün tutumu son derece sarihti ve bir bardak suda koparılan fırtınaya son verecek kuvveti taşıyordu. Hükümet programında bir değişiklik bahis konusu değildi. Geçmiş siyasi mücadelelerin; yaralarını sarmak Kabinenin hedefiydi: Ama o programda belirtilen sırada da bir değişiklik yoktu. Evvelâ cemiyette tabii hayat başlayacak." millet memleket meseleleri üzerine ği-

inönü Gümüşpala İle af konusunda görüşüyor
Karşılıklı anlayış

Denilen Mesele

Şimdi, tekrar kulak veriniz.

Af lafı kimin lafıdır, bilir misiniz?

1 — Koalisyonu sabote etmek İsteyenlerin. Bunlar sanıyorlar ki, İnönü Kabinesi ortadan kalkınca bir hükümet buhranı patlak verecektir. Bu buhran, yeni seçimlere yol açacaktır. Teni seçim, kendi partilerine mutlak ekseriyet sağlayacaktır. Böylece İkinci D.P. Devri. bu sefer kendi idarelerinde yeniden başlayacaktır. O halde, mümkün olduğu kadar çok A.P.liyi olmayacak duaya amin dedirtmek lâzımda. Tâ ki, Bütçe dolayısıyla Hükümet güven oyu istediğinde alamasın ve ortadan kalksın.

Bunların 1 numaralı propaganda silâhı, İnönünün affı istemediğidir.

2 — İhtilâl yapıp, iktidara oturmak isteyenlerin. Bunlar sanıyorlar ki İnönü, sâdece koalisyonu kurtarmak ve kendisini Tarihe biç kindar olmayan, her ne pahasına olursa olsun demokratik rejim isteyen, bunu sağlayıp peygamberlik mertebesine erişmiş bir insan diye geçirmek için memleketin sağlam kuvvvetlerinin temayülleri aksine tasarruflarda bulunacaktır. Tıpkı, budala Menderesin yaptığı gibi. O zaman ihtilâl sebebi ellerine geçmiş olacaktır ve at yamanının henüz gelmediği aklı başında herkes tarafından kabul edildiğine göre milletin aklı başında bütün unsurlarının desteğini kazanacaklardır.

Bunların 1 numaralı propaganda silahı, İnönünün affı istediğidir.

3 - Siyasi yatırım meraklılarının. Bunlar, esen havaya göre kalıp değiştirip kendilerini basiret -ve daha mühimi, kudret- sahibi göstermek isteyenlerdir. İsimlerini duyurmak, politik veya mali kazançlar sağlamak, işlerde söz ve hadiselerde nüfuza malik olduklarını göstermek başlıca gayretleridir. Bunlar, müvekkillerini satmış -alimallah, analarını bile satabilirler- bir takım Yassıada avukatlarıdır. İstanbul piyasasına, işleri başarıyla takip edebilecekleri hususunda haberi daha şimdiden salmışlardır. Yeni müşteriler beklemektedirler. Hele, bugünküleri dehleyip Koalisyon Bakanı da oldular mı, fiyatlarını daha da arttıracaklardır.

Bunların 1 numaralı propaganda silahı, İnönünün kendileriyle beraber olduğu zehabım yaratmaktır.

Diyeceksiniz ki, ya bu memleketin iyi niyet erbabı? Bir affın, "en kısa zaman" olmasını yürekten arzuladıkları "en münasip zaman" da çıkmasını gerçekten isteyenler, buna çalışanlar? Suçluların kendileri, "Babamızın çiftliğine yabancılar girdi" kompleksine kapılmamış yakınları? Hakikaten ıstırap çekenler? Politika endişeleri olmayanlar? Şu memlekette huzur güneşinin parladığını görmeyi ideal edinenler? Her üç gruba karşı, infialle doğrulanlar?

AKİS, bundan üç ay önce, 25 Eylülde yazısını şöyle bitiriyordu:

"Bu, Yassıada suçluları ve onların yakınları için gerçeklere doğru teşhis koymanın üçüncü fırsatıdır. İktidarda bulundukları sırada memleket realitelerimi ve cemiyetteki kuvvet dengesini hiç anlamamış olmaları kendilerini Yassıadaya götürmüştür. Onlar Yassıadadayken yapılan hesaplar bugünkü gözyaşlarının sebebini teşkil etmiştir.

Şans, son şanslarıdır,"

Bir Mülakat

Siyasi af bugünün işi değildir, çünkü...

İşte,** affı uygun bulmayan bir gencin düşünceleri.. Hemen görülecektir ki bu düşünceler arasında "Yatsın keratalar, ömürleri "boyunca! Az mı çektirdiler millete?" tarzında sadist temayüllerin zerresi **yok'tur.** Bilâkis, affın prensibinde affı bugün istemeyen **genç mutabıktır. ***Ancak,** bunun şu sırada, Gençlik tarafından kabul edilmeyeceğini görmektedir hissetmektedir ve huzur diye **bir** yeni huzursuzluk yaratılmasını istememektedir. Menderes de **meşhur** Tahkikat Komisyonunu huzur diye kur? durtmamış mıydı ?*

Hürriyet, adaletin tam teessüs ettiği ülkelerde mevcuttur. Diğer bir deyimle, hürriyetin mevcut olabilmesi için adalet mefhumunun mevcut olması gerekir. Adalet ise meşru idarelerin temsil ve topluma tatbik ettikleri bir ıslah sistemi olarak kaldığı müddetçe manâ kazanır. Medeni toplumlar, yargılama ve infaz sistemini ahenkli bir şekilde yürüten toplumlardır.

Devrimlere ve bir takım idari değişikliklere amil aranırsa, bunun çok zaman adaletsizlik olduğu kolayca görülebilir. Adaletsizlik iki şeklide zuhur eder. Ta teşrii organların bazı sebepler yüzünden işleyemez hale gelmesi ve toplumun idare fonksiyonu olan hukuki müeyyidelerin zamanında ve yerinde tatbik edilemeyişiyle, ya da tamamen hissi sebeplerle yargı hükümlerinin kaldırılmasıyla olur.

Böyle konularda fikir beyanına yetkili bulunmayan şahısların ve mercilerin beyanda bulunmaları son derece yersiz ve gayrıhukukidir. Bu fikirlerin hissi bir görüş altında ve bir takım özel çıkarlara dayanır olması, sahiplerinin toplumdaki yerlerini bir hayli sarsar.

Durum böyle iken son zamanlarda bazı milletvekillerinin sâdece kendi şahsi çıkarlarını ön plânda tu tarak siyasi bir affın aleyhinde veya lehinde konuşmaları ve bu yoldan kendilerini lanse etmeleri politik güçsüzlüklerini gösteren en bariz delillerdendir. Yeni ve meşru bir seçim olmuştur. Karma hükümet kurulmuştur. Hükümet, bir program tanzim etmiştir ve bu programda memleket meselelerinin bir bir ele alınılacağı açık ve seçik olarak belirtilmiştir. Bu arada programda siyasi af konusuna da yer verilmiştir. Hal böyle iken gerçekleri görmezlikten gelerek mevzuatın dışında kalmak ve hükümetin tasvip edilen programından uzaklaşarak bir takım indi mütalealar beyan etmek en azından memleketimizi bilmemek, memleketimizi tanımamak demektir.

İhtilal, aydın kitle ile genç neslin el ele vererek gerçekleştirdiği bir eserdir. Bunun bir ortak görüşü ve amacı olması gerekir. İhtilâlin bütün yanlarıyla benimsendiği bir devirde basit bir polemik mevzuuna ve küçük bir politika oyununu fikir ayrılığı olarak ortaya atmak kendi kendimize ihanetten başka birşey değildir.

Milli iradenin temsilcileri olarak iş başına gelen idarenin bütün gücünü milletten alarak gene milletin bünyesine ve azrusuna en uygun olan tedbirleri bulacağından, milletine en yararlı icraatı takibedeceğinden şüpheye düşmek, normal ve adalet havası içinde yapılmış olan genel seçimleri, seçimlerden sonra teşekkül etmiş bulunan teşrii ve icrai organları şüpheyle karşılamak olur.

Gençlik olarak 27 Mayısa bilfiil katılmış bir kitlenin, bir takım politikacıların çirkin emellerini tasvip edip, memleket meselelerini çıkmaza sokma yoluna gideceğine ihtimal vermenin kelimenin en hafif anlamıyla Türk gençliğini tanımamak olduğunu söylemek bilmem gerekli mi?

Gençliğin, bu konudaki fikrinin alınması ve gençlikteki temayülün ne tarafa olduğunun öğrenilmesi, büyük bir memleket meselesi olan af hakkında karar verme mevkiinde bulunan hükümet için şarttır. Kanaatimiz c merkezdedir ki, bu meselenin hükümet meselesi olarak ortaya atılacağı zaman, sorumlu mevkide bulunanların ilk defa fikirlerine baş vuracakları teşekküller gençlik teşekkülleri olacaktır. Gençlik te o zaman, kendisine düşen görevi her zaman olduğu gibi tam bir sükûn ve vekar içinde yerine getirecektir.

Son olarak şunu belirtmek isterim ki, bugün için, memleketin türlü meseleleri yüzüstü beklerken hiç manâsız yere bir siyasi aftan sos etmek ve bizim için çok kıymetli olan zamanımızı gereksiz bir mesele ile öldürmek hakkımız değildir. Herşey zamanını bekler.

***Yılmaz* Hastürk**

Ziraat Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı

Siyasi af bugünün işidir, çünkü...

Aşağıda okuyacağınız fikirler, affı uygun bulan bir gencin kaleminden çıkmıştır. Onun görüşüne göre, bu af lafını ortadan kaldırmak için affı bir an önce gerçekleştirmek lâzımdır. Ama görülmektedir ki, af taraflısı olan bu genç dahi Kayseri sakinlerinin suçlulukları konusunda bir tereddüde sahip değildir. Af, sadece bağışlama mânası, mahiyeti taşıyacak, suçlular ebediyen birer" siyasi mevta" olarak ama hürriyetlerinden mahrum edilmemiş halde toplum hayatına döneceklerdir. Bu görüşün, maksatlı politikacıların görüşlerinden ne büyük fark var, değil ***mi?***

Şunu baştan belirtmek isterim ki, af konusu ülkemizin 1 numaralı sorunu değildir. Az gelişmiş ülke olmanın onulmaz acısı yüreklerimizi doldururken Türk aydınları hâlâ öze yeni bir şey katmayan sudan tartışmalarla zaman kaybetmeye devam ediyorlar. Ulusumuzun büyük çoğunluğu henüz insanca yaşama şartlarına kavuşmamış, ulusal gelirimiz en ilkel ülkelerle karşılaştırılacak kadar az, okuma-yazma oranı düşük. Bunlar ve bunlara benzer binlerce sorun çözülmeyi beklerken, af gibi şekli bir konuyu politikanın 1 numaralı sorunu haline getirmek hatalı bir gidiş olur. Ama maalesef, bu belki beşinci, altıncı derecedeki sorun lüzumsuz inatlar, küçük hesaplar yüzünden bizi şimdiki çıkmaza götürmüştür.

Binlerce yurt sorunu dururken, affı, tartışılan, birinci sorun olmaktan çıkarmalıyız. Bazı politikacılam ve basının bizi getirdikleri çıkmaz yolun tek çıkış noktası, hesaplı bir affın gerçekleştirilmesidir. Af, kamu oyuna hatalı sunulmaktadır. Aslında af, bir yarayı sarma, bir karşılıklı anlaşmadır. Basınımızın sunduğu gibi, ulusu ikiye ayırma, kardeşi kardeşe karşı getirme değildir. Bugün, mademki mesele 1 numaralı ploblem olarak kamu oyuna sunulmuştur, artık olaylara bir başka açıdan bakmalıyız. Geçmiş devrin acısını en çok çekmiş insanlar olarak yıllarca onlara karşı olduk. Basını ile Gençliği ile, Ordusu ile Türk ulusu, kendinden bekleneni yerine getirdi. Görevini yerine getirmiş insanların rahatlığı içinde şimdi duygusal olmağa çek yatkınız. Ama bugün, geçmiş acıları unutmak, olaylara duygusal değil, aklî bir açıdan bakmak gerekmektedir. Biz, Kayseriye bir Kabe gözüyle bakıp, ondan çâre arayanlara karşı olduğumuz kadar "af verilemez" deyip âdeta bir intikam bayrağı altında toplananlara da karşıyız. Mesele kökünden kazınmalı, politik hayatımız olumlu konulara kavuşmalıdır.

Bizler, on yıllık devrin sorumlu kişilerini Yassıadada Türk yargıcının kararından çok önce vicdanlarımızda mahkûm etmiştik. 28 Nisanda 37 Mayıs arasındaki günlerde cereyan eden olaylar bunun en açık işaretidir. Belki toplumsal etkiler, belki karakterlerinin yeteri kadar dürüst olmayışı onların tarih Önünde ve vicdanlarda mahkum etti. Düşük idarenin suçsuzluğunu savunacak hiçbir Türk Genci tasavvur edemiyorum. Bir tashih-i karar değil, bir af söz konusudur. Haklı insanların dâvayı kazandıktan sonra haksızları bağışlaması köklü bir Türk geleneğidir. Biz, sadece bu geleneğe uymayı savunuyoruz. Biz, intikam duygularının artık dinmesini, Türk demokrasisinin olumlu bir yöne girmesini istiyoruz. Doğuda açlıktan kırılan yurttaşlarımız köylerini, kasabalarını bırakıp göç etmek zorunda kalırlarken, rahat koltuklarımızda siyasi dedikodularla vakit geçirmeyi bırakalım ve birbirimizi iyi niyetle, ön yargılardan uzak olarak dinleyelim. Bugün işbaşında bulunan koalisyon hükümeti, affı zararlı sonuçları önleyerek gerçekleştirebilecek statüdedir. Sayın İsmet İnönünün sahip olduğu prestije koalisyon hükümetinin bu konudaki faydasını da katarsak, çıkmazdan kurtulmanın güç olmadığı ortaya çıkacaktır.

Yalnız, bu gerekçe, onların Türk siyasi hayatında yeniden söz sahibi olmalarını gerektirmez. Türk politikasının artık "siyasi mevta'lara tahammülü yoktur. Dikkat edilmesi gereken nokta, affın bir mükâfat değil, bir bağışlama olduğudur. Zamanı iyi seçilecek, sonuçları iyi hesaplanacak bir af-siyasi haklar verilmemek şartıyla-, huzursuzluk değil, huzur getirecektir. Böylece bu konu, partilerin bir kozu olmaktan çıkacak politik hayatımızdaki tedirginlik ortadan kalkacaktır.

Varol Sezen

Siyasal Bilgiler Fakültesi son sınıf öğrencisi ve T. T. P. Gençlik kolu üyesi

leceK yüreklere sükûn ve huzur gelecek, ondan sonra yaralar şefkatle ve insanlık duyguları içinde sarılacaktı. O işin, daha kurulmamış huzuru büsbütün imkansız hale getirecek bir sırada olup bittilerle günün meselesi haline sokulması gayretlerine Hükümet iltifat etmeyecekti. O gayretleri desteklemeyecekti, benimsemeyecekti, tutmayacaktı, İnönünün Bakan arkadaşlarına okuduğu metinden çıkan mâna suydu: İyi seçilmemiş bir zamanda, olup bitti tarzında şu veya bu milletvekili, şu veya bu milletvekili topluluğu tarafından Meclise getirilecek bir teklif, karşısında Hükümeti de bulacaktı! Zira Hükümet oyun oynamıyordu ve memleketin bir derdi alâka bekliyordu. Ama zamanı geldiğinde, desteklemek te değil, teklifin kendisi Hükümetten gelecekti. Anlaşılıyordu ki bunu da milletin Ve sağlam kuvvetlerin nabzına Kabinenin koyacağı teşhis tâyin edecekti. Bir gün sonra İnönü, başkanlık ettiği C. H. P. Meclisi toplantılarında arkadaşlarına ay m görüşü açıkladı.

Cevap, Bakanların tam tasvibini kazandı. Hükümetin görüşü işin başından beri bundan başka bir şey değildi. Bu akıl, izan ve tabii insanlık yoluydu. Bir gün sonra İnönü başkanlık ettiği C.H.P. Meclisi toplantılarında arkadaşlarına aynı görüşü açıkladı.

Pazartesi günü, yazılı cevaptan sonra Ertuğrul Akça şüphesiz söz alacak ve konuşacaktır, İnönü, gerekirse ona da, İrticalen mukabele edecek ve böylece millete sesini günün bütün konuları üzerinde duyurmuş olacaktır.

Acele iş ve şeytan

Bir hafta önce, A. P. ve Y. T. P. içinde bilhassa koalisyonu torpillemek gayesi taşıyanların kopardıkları kuru gürültüyle bu iki Gruba intikal eden af meselesi, bitirdiğimiz hafta içinde birden, bambaşka mahiyet aldı. Bir İktidar Grubu olan ve bir İktidar Grubu gibi davranması şart bulunan A. P. Grubu kendini bu suni havaya kaptırmak hafifliğini gösterince memlekette tepkiler, hem de en sert şekilde su üstüne çıkıverdi. Halbuki A.. P. Grubu bu hatayı işlemeseydi ve C. H. P. Grubunun bitirdiğimiz hafta sonunda yaptığı gibi af işini "günün meselesi değil dir" diye gündeminden çıkarıverseydi sular hiç dalgalanmayacaktı ve ıstırapların tedavisi günü bir merhale gerilemeyecekti. Ama böyle yapılmayıp ta komisyonlar kurulunca ve sanki bir şeyler olacakmış gibi hava yaratılınca ilk tepki gençlerden geldi (Bk. AKİS -Sayı : 390) Bu tepkiyi, bitirdiğimiz hafta Türk Silâhlı Kuvvetlerinin, üstü pek az kapalı tepkisi takip etti.

Türk Silahlı Kuvvetleri, bütün şamataya rağmen bizzat vaziyet almamayı doğru buldu, Ordu, bütünüyle, şu anda politikanın dışına çıkmıştır Ve o durumunu sonuna, kadar muhafazaya ciddi şekilde kararlıdır. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin bugünkü rolü, bazı kimselerin göstermek istediklerinin tam aksine, sivil idarenin devamım sağlamaktır. Ama, tıpkı Menderesin Meclisinden olduğu gibi İnönünün Meclisinden de millet tarafından, memleketin sağlam kuvvetleri tarafından asla kabul edilmeyecek kararların çıkacağı söylentileri -ne boş endişe! - askerlerin en sağlam sinirlilerini dahi bir çâreye itti: İkinci ağızlardan, Orduya hakim ruh haletini duyurmak, gaflet içinde bulunanlar varsa onları uyarmak! Türk Silâhlı Kuvvetlerinin -gençlerden sonra sözcülüğünü- eski M. B. K. nin Orduca tutulan bir kaç üyesiyle bizzat Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel yaptılar. Bunlardan birinciler umumi efkâra, ikincisi kapalı kapılar arkasında parti liderlerinin basiretine hitap ettiler.

Temaslar, demeçler

Önce, duruma koyduğu teşhisi Başbakan İnönü, koalisyon partneri partinin Genel Başkanı Gümüşpalaya duyurdu. Mülakat İnönünün Mecliste Başbakana ayrılan odasında cereyan etti. Haftanın başındaki pazartesi günü İnönünün davetiyle 9,15 de A. P. Genel Başkam Ragıp Gümüşpala Başbakanlık odasına girdi ve saat 9.50 de sona eren sohbetten neşeli bir şekilde çıktı. 35 dakikanın bilançosunu Gümüspala kapıda kendisini karşılayan gazetecilere:

"— Karşılıklı iyiniyet olursa her şey iyi olur" diyerek izah etti. Fakat bu temaslarla yetinilmedi. O gün Cumhurbaşkanlığı Genel Sekterliğinden Başkan Gürselin dört parti lideriyle görüşmek istediği parti Genel Merkezlerine bildirildi. Ancak Alican ve Bölükbaşının bulunması imkânsızdı. Zira iki lider. Konyaya, Mevlâna ihtifaline gitmişlerdi. Ayrıca Gürsel, Başbakan İnönüyü de davet ediyordu.

Davet o sırada Mecliste bulunan Başbakan İnönüye iletildi. İnönü bu konuyla sn yakın ilgisi bulunan Adalet Bakam Sahir Kurutluoğlunu yanına alarak Köşke çıktı. Mülakat 55 dakika sürdü Bu arada A. P. Genel Başkanına saat 11 de Gürselin kendisini beklediği bildirildi. Gürsel-İnönü konuşması Köşkün 1. katındaki Başkanın çalışma odasında cereyan etti Gürsel- İnönü mülakatı iki devlet adamının af konusundaki tam fikir mutabakatıyla sona erdi. Başbakan İnönü Cumhurbaşkanı Gürsele af ile ilgili Hükümet programındaki pasajdan bahsetti ve Hükümet olarak bunun dışında hiç bir şey yapılmayacağını belirtti.

Saat 11 de aynı satanda» Başkan Gürsel koalisyon Hükümetinin ikinci kanadı olan A. P. nin lideri Gümüşpalayı kabul etti. Konu aynıydı. Cumhurbaşkanı Gürsel, Gümüşpalaya af ile ilgili haberlerden bahsetti ve sonra ihtilâli yapan sağlam kuvvetlerin bu meselenin böylesine dallandırılıp budaklandırılması karşısın-

Köksal -Yurdakuler- Ataklı
"Silâhlı Kuvvetlerin Sesi"

da bir güvensizlik hissine düştüklerini bildirerek bazı ciddi vesikalar gösterdi. Ordunun bilhassa alt kademesi, acele bir affın şiddetle aleyhindeydi. Buna karşılık Gümüşpala Cumhurbaşkanı Gürsele Kayseri ziyaretlerinin elde olmayan sebeplerden ortaya çıktığını, A. P. Grupunun büyük bir kısmının bunu tasvip etmemekle beraber mani de olamadığını izah etti. Gümüşpala eski kumandanının yanından ayrılırken pek gülmüyordu,

Öğleden sonra Gürselin üçüncü kabulü C. H. P. Genel Sekreteri Aksal oldu, 15 de yapılan görüşme oldukça kısa sürdü. Zira C. H. P, Grubu Hükümetin düşüncelerini destekliyordu.

Üstelik C. H. P. de bir kanat, Kayseride bulunan mahkûmların özel muamele görmemesi fikrinin savunucularıydı. Grupta Adalet Bakanı Kurutluoğlunu cezaevleri yönetmeliğinin tatbiki için zorlamışlar ve Bakandan *söz* almışlardı.

Temaslar ertesi gün de devam etti. C K. M. P. ve Y. T. P. liderleri Cumhurbaşkanının davetinden Konyada haberdar oldular ve apar topar başkente geldiler. Gürsel ilk olarak saat 15.10 da Y. T. P. Genel Başkanı Ekrem Alicanı kabul etti. Y. T. P. Genel Başkanı. Grubunda bir kısım milletvekilinin affa şiddetle taraftar olduğunu Cumhurbaşkanına açıkladı. Bu grubun ne pahasına olursa olsun affı Meclise getirmeğe kararlı bulunduğunu izah etti. Gürsel aynı vesikaları Alicana da gösterdi ve ona da Ordunun temayülü hakkında açıklamalarda bulundu. Zaten Y. T. P. Genel Başkanının Gürselden farklı düşündüğü yoktu. O kadar ki, kendisini izahat vermek üzere Mecliste merakla bekleyen Y. T. P. Grubuna uğramaktan imtina etti. Zira, başına geleceği biliyordu. C. K. M. P. lider Bölükbaşının ziyareti Alicanın çıkışından bir dakika sonraya, 16.41 rastladı. Alican kendi kullandığı Consül'ü içinde Çankayayı terkederken iri yapılı C. K. M. P. lideri Gürselle mülakata geliyordu. Gürsel Bölükbaşı konuşması 35 dakika sürdü.

Bölükbaşı, Gürselle konuşmasının üzerinde bıraktığı endişeyi haftanın sonunda, bir mülakat talep ederek İnönüye anlattı. İstediği, İnönünün, şahsi nüfuzunu kullanarak Meclis dışı tazyiklere sert tepki göstermesiydi. Bölükbaşının sinirli olduğu ve İnönüde İnsanüstü kudret tevehhüm ettiği anlaşılıyordu. Üstelik, İnönüyü herkese her şart altında hakim olabilecek sanıyordu. Başbakan, C. K. 11 P. liderine kendisiyle aynı prensipte birleştiğini, fakat usulde ayrıldığım belirtti. Güvensizlik hissine yol

Hürriyet

Bir uçak düştü 26 ölü var

Fikir Ve Zikir

Ankarada bir uçak kazası oldu. Bir uçak kazası ki, bütün dünya basının da geniş yankılar uyandırdı. Kocaman bir İngiliz yolcu jeti Ankarada düştü, iki düzineden fazla adam öldü. Hadiseden herkes haberdar oldu. Haberdar olmayanlar, bütün gayretlerini ve alakalarını su Af denilen kısır konu üzerine bir istikamette veya ötekinde teksif etmiş gazetelerin okuyucularıdır. Hemen bütün diğer gazeteler manşetlerini kazaya ayırmışken bunlar, kendi meşreplerine göre tanzim ettikleri bir başlıkla okuyucularının karşısına çıktılar. Sadece bunları okumak, o konudaki gayretlerin maksadım anlamaya yeTer de, artar bile..

Gazeteler, memlekette cereyan eden hadiselerin ve mevcut durumun sadece aynasıdır ve o bakımdan alâka uyandırıcıdır. Düşünmek lazımdır: Bu işin hastası gazeteler, Ankaradaki uçak kazası gibi, gündelik gazetelerin 1 numaralı konusunu hasıraltı etmişlerdir. Hâdiselerin o tarafıyla alâkadar bile olmamaktadırlar. Var mı yok mu dedikodu, var mı yok mu karşılıklı beyanat, var mı yok mu tahrik! Bununla okuyucu tutulamadığı, okuyucu mutlaka günün haberlerini beklediği içindir ki banlar zümreler tarafından şöylece, sadece o cins yazıları için gözden geçirilmektedir.

Gazeteden memlekete, bu konunun pek çok şeyi durdurduğunu, adeta hayatı altüst ettiğini, yapılması gereken pek çok şeyin bu yüzden yapılamadığını bu misal göstermemekte midir? Gazete, bu! Kazayı yazmaz olur mu? Tıpkı gazetenin idarecileri gibi, memleketin idarecileri de kendilerini aynı çarka kaptırdılar mı, alacak olan şudur: Kaan jet uçağının düştüğünü yazmayan gündelik gazete çıkarır gibi, memleket idare etmek!

Son Havadis

Mucip Ataklı'nın beyanatına Hükûmet'
Tepkisi çok sert oldu

açan hâdiselerin vuku bulmayacağına, bunun düşünülmediğine inanılması -saten Bölükbaşı da, affin zamanının gelmediğine samimiyetle kani olanlar arasındadır- herkesi sükûnete döndürecekti.

Kızgın İhtilâlciler

Ama, tepki uyandıran uyarmalar eski M. B. K. üyelerinin bir kısmından geldi. Doğrusu istenilirse, bu uyarmaların bir kısmında ölçünün kaçırıldığı doğrudur. Nitekim, Mucip Ataklının, aslında son derece realist ve ciddi sözleri bu yüzden aksi tesir yaptı. Adeta, af İsteyenlerin münasebetsizliğini unutturup başka bir meseleyi ortaya çıkardı.

M B. K. eski üyelerinden bir kısmın, artık sivil hayatta bulunduklarına göre Orduyu doğrudan doğruya ilzam etmeyecek, ama aklı babında kimselere durum konusunda bir fikir verebilecek beyanlarda bulunmaları doğru görüldü. Üyeler bu görevi tanzim için Meclisteki odala-

İstifadeli Rakamlar!

Bayındırlık Bakanının Mercedes'i

852 prensip sahibinden biri biniyor

Bazı konular vardır, sâdece iz'an işidir. İz'an işi olduğu için de, insanların anlayışlarına bırakılır. Misal mi? Bakan otomobilleri meselesi. Herkes, kendi iz'anına göre, davranışları kıymetlendirir, ona mana verir veya mana görmez. İnönü, muhteşem Başbakanlık arabasına binmeyi reddedip kendisine ucuz, sağlam, ekonomik bir otomobil buldurttuğundan bu yana -bir kısmı Bakanlar dahil- çeşitli kafalardan sesler çıkmış bulunuyor. Başbakanın tutumunu demagoji sayanlar olduğu gibi, muhteşem arabalara kurulup sokaklarda caka satmayı "prensip meselesi" addedenler de var. Elbette ki bir Başbakan, mubassır gibi, kabinesine aldığı kimselerin her davranışlarını zapt-ı rapta alacak değildir. Elbette ki bir Başbakan, her hareketinin manasını herkese teker teker anlatacak değildir. Elbette ki bir Başbakan, halkın kendilerinden nasıl tutum beklediğini konferans verir gibi Bakanlarına Allahın günü hatırlatacak değildir. Böyle olduğu için de, "prensip sahibi" bir takım kimseler kırmızı plâkalı Mercedes 300'lerinden ayrılmamışlardır.

Şimdi, kendilerine Mercedes fabrikalarına ait bir istatistik sunalım. Mercedes fabrikaları 1960 yılında dört kategoriden 182 bin 984 otomobil imal etmiştir. Bunlardan 25 bin 685 tanesi 180 Modeldir. 46 but 79 tanesi 190 Modeldir. 80 bin 518 tanesi 220 Modeldir. Mercedes'in bütün dünya için imal ettiği ve her yerde en pahalı arabalardan biri olarak bilinen 800 Model arabaların adedi kaçtır, bilir misiniz? Sadece 852. Hele Almanyanın dışında ancak milyonerlerin kullandıkları bu muhteşem otomobillerden 5 tanesi, kırmızı plâkalarla bezenmiş halde, bizim Bakanlarımızın altında, Ankara sokaklarında fing atmaktadır. Bunlar Adalet, İçişleri, Maliye, Bayındırlık ve Sanayi Bakanlarına aittir.

Dünyada topu topuna 852 tane mevcut lüks otomobilin 5'i Bakan otomobili diye Türkiye tarafından satın alınırsa, Türk milleti buna Allah rast olsun der nü, demez mi? Bunu satın almak suretiyle hükümet etme işinde dirayetini gösteren iktidar, D. P. iktidarıdır. Anlaşılan şimdiki Bakanlarımız da, bunlara içine kurulup gezmek suretiyle şahsi İz'anlarını gösteriyorlar.

Ama, bundan dolayı insanın kendi kendisine "Prensip Sahibi" etiketini yapıştırmasına ne lüzum var?

rında toplandılar üç gün evvel eski M B. K, üyesi Albay Kök al Meclisten çıkarken yanına sokulan bir İstanbul gazetesi muhabirinin ısrarına dayanamamış ve hissiyatını açıklamıştı. Köksal bu demecinde affın ancak bir atıfet olabileceğini ve bunu da İhtilâli yapan kuvvetlerin bahsedebileceğini belirtmişti.

İhtilâlin Albayları Muzaffer Yurdakuleri bir beyanat vermekle vazifelendirdiler. Bu defaki öyle orta şekerli olmayacak ve ihtilalin öncülerinin bu konudaki hislerini yeteri kadar açık ifade edecekti. Nitekim haftanın başındaki gün yapılan toplantıyı müteakip eski M. B. K. Üyesi emekli Albay Yurdakuler kendi imzasıyla bir beyanat verdi. Beyanat ortaklaşa kaleme alınmıştı. Metinden bütün eski M. B. K. üyelerinin bu beyanatı tasvip ettiği anlaşılıyordu. Yurdakuler yayınladığı beyanatta affın birr hak olarak ileri sürülemeyeceğini sert bir lisanla belirtiyor, ancak bir atıfet olarak 27 Mayısı yapan kuvvetler tarafından, toplumda bir ihtilâta sebebiyet vermeyeceği kanaati hasıl olduğu zaman ve o zeminde düşünülebileceğini ifade ediyordu. Asıl gürültü uyandıran beyanat ise, haftanın ortasında çarşamba günü İstanbulda verildi.

O gün uzun boylu, esmer, çatık kaşlı, hareketlerinden eski asker olduğu anlaşılan bir adam Hür Vatan Gazetesinin merdivenlerini çıktı. Gazetenin mesullerinden Orhan Birgitin bulunduğu odaya girdi. Kısa bir sohbetten sonra adı Mucip Ataklı olan esmer adam, Birgite af ile ilgili bir beyanat vermek istediğini, ancak bunun fazla yayılmasını arzulamadığım söyledi. Birgit çok iyi tanıdığı eski M. B. K. üyesine:

"— Vallahi Paşam, madem ki fazla yayılmasın diyorsunuz, toplantıyı bir başka yerde yapalım. Zira bizim burası, yolgeçen hanıdır" dedi. Ataklı ve Birgit bunun üzerine Dünya gazetesinde karar kıldılar. Bu arada Cumhuriyete de telefon edilmiş ve bir muhabir yollanması istenmişti. Birgit, Ataklı ve gazetenin Başyazarı Ahmet Emin Yalman Hür Vatan Maaşından Dünya gazetesinin bulunduğu binaya gittiler. Gazetenin sahiplerinden Bedii Faikin odasına çıktılar. Odada Dünyanın Başyazarı Falih Rıfkı Atay da bulunuyordu. Ataklı burada ertesi gün büyük tepki yaratacak beyanatım verdi. Ancak eski M. B. K. Üyesi sözlerini derleyip toparlamamış, af konusunda tutulan yol baklandaki fikrini bir sohbet şeklinde açıklamıştı. Bu sırada Cumhuriyet Gazetesinin yolladığı muhabir Ziya Nebioğlu Ataklıya:

"— Bunu nasıl aksettirelim Paşam" dedi. Ataklı boynunu bükerek:

"— Bu, sizin bileceğiniz teknik bir iştir. Sizler daha iyi derleyip toparlayabilirsiniz" diye cevap verdi.

Bunun üzerine odada bulunan gazeteciler faaliyete geçtiler. Ataklının of konusunda ısrar edenlere son dedece sert cevabını ihtiva eden metni, mnüştereken kaleme aldılar. Evvelâ haber sâdece üç gazeteye verilecekti, Sonradan, nedendir bilinmez, fikir değişti ve metin çoğaltılarak saatle-

rin 20'yi gösterdiği sıralarda diğer gazetelere de dağıtıldı. Ataklının beyanatı İhtilale karşı olanlara sert bir ihtardan ibaretti ve af şarkıları söylemenin, söyleyenlerin başına çok İslar açacağını ifada ediyordu. Eski M. B. K, üyesi bunu son derece vazıh olarak ifade ediyor ve:

"—Siyasi af isteyenler gayelerine ulaşamayacaklardır" diyordu.

Beyanata talihsiz mukabele. Hükümetin iki A. P. 1i Bakanı, İyidoğan ile Topaloğludan geldi. Mukabele talihsiz oldu, zira kurusıkı laf olmaktan ileri gidemedi. Aslında. Ataklının da ihtarı kurusıkıydı. Şarta muallaktı. Fiili bir durum olmadığına ve olmayacağına göre, havaya söylenmiş sözden ibaretti. Ama, Ataklı Hükümet değildi ki..

İyidoğan ile Topaloğlu ise Hükümettirler ve hükümetlerin hiç kurusıkı laf söylememeleri gerekiği, yoksa otorite ve prestijlerinden çok şeyler kaybettikleri Menderes tecrübesiyle sabit haldedir, Nitekim, hafta biterken İstanbulda yapılan bir tören ve onun delalet ettiği mâna hiç de beyanatçı Bakanların işaret ettikleri istikamette olmadı. M.T.T.B. nin tertiplediği eski M. B. K. üyelerine plaket dağıtma töreninde herkes "Hemen af" şampiyonlarına karşı açtı ağzını, yumdu gözünü

Ama, şimdi Hükümetin laf yarısına girme temayülü zerrece yoktur. Yapacağı, durumu açıklamaktan ibaret olacaktır. O zaman bütün müfrit çevrelerde akan sular duracaktır.

C. H. P.

Vazife taksimi

Bitirdiğimiz haftanın sonundaki cumartesi akşamı, saatlerin 19' u gösterdiği sırada başkentteki karanlık bir sokağın başındaki üç katlı şirin bir binadan yorgun yüzlü bir takım adamlar çıktılar ve merdivenleri ağır ağır inerek evlerinin yolunu tuttular. Bunlar, C. H. P. Meclisi üyeleriydiler ve Genel Merkez binasında yapılan bir Parti Meclisi toplantısından çıkıyorlardı. Toplantının hemen akabinde, üyelerin, çalan telefonlara verdikleri cevaplar, toplantının bilançosu hakkında gazetecileri yeteri kadar aydınlattı.

C H, P. Meclisinin iki ayda bir yapılan mûtad toplantısı, o gün, C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönünün başkanlığında açıldı. Saat 10'da Karanfil sokaktaki C. H. P. Genel Merkezinin önünde duran 0003 numaralı küçük Opel'den inen C. H. P. lideri, Genel Merkezin dik merdivenlerini ağır ağır çıktı ve orta kata geldiğinde yolu. Partinin odacıları tarafından kesildi. İnönü mütebessim bir eda ile paltosunu çıkardı ve odacıya uzattı. Sonra yukarı kattaki toplantı salonuna çıktı.

Doğrusu istenilirse, C. H. P. Genel Başkanı toplantıya vaktinde icabet eden tek C. H. P. liydi. Nitekim, İnönüyü toplantı salonunda boş sandelyeler ve üzeri yeşil kumaş kaplı masa karşıladı. Genel Başkan hemen başkanlık yerine geçti ve gözlüklerini takarak masanın üzerinde bulunan Ulus gazetesini tetkike koyuldu. Saat tam 10.07'de Genel Sekreter İsmail Rüştü Aksal salona girdi ve Paşanın yanına oturdu. Aksalı sempatik Lebit Yurdoğlu ve Cemal Yıldırım takip ettiler. Sonra diter üyeler de gruplar halinde teşrif ederek salondaki yerlerini aldılar. En son gelen Fethi Çelikbaş salona girdiğinde, saat tamı tamına 10.13' dü. Bu sırada İnönü, önündeki mikrofonu kontrol ederek:

"— Muhterem arkadaşlarım" diye söze başladı.

Ses, iyi işitiliyordu. Bunun üzerine İnönü arkasına yaslandı ve foto muhabirlerinin resim çekmelerini bekledi. Bu arada yoklama yapılmağa başlanmıştı. Genel Başkan yoklamayı dikkatle izledi ve gelmeyenlerin kimler olduğuna bilhassa dikkat etti. Toplantıya 14 kişi katılmamıştı. Bunların 3'ü zaten münhal bulunan üyeliklere ait isimlerdi: Vefat eden Günaltay, teşrii organda Meclis Başkanlığı veya vekilliği gibi vazife alan Fuat Sirmen ve Sırrı Atalay...

Gazeteciler dışarıya çıkarılınca, Genel Başkan toplantıyı açtı. Gündemin ilk maddesini, İnönünün. Başbakan sıfatıyla Parti Meclisine verdiği izahat teşkil ediyordu. (Bk. YURTTA OLUP BİTENLER-"Hükümet" ve "Adalet ") Zaten Öğleden evvelki müzakereler hep memleket meseleleri etrafında cereyan etti. Saat 14 de oturuma ara verildi, öğle-

C. H. P. Meclisi İnönünün başkanlığında toplantı halinde

Yeni adamlar, yeni ruh

den sonra saat 15'de tekrar toplanıldı ve Parti Meclisinde münhal bulunan üç üyelik için seçim yapıldı. Seçim neticesinde Atalay Akan, Cemil Sait Barlas ve İbrahim Saffet Omay, Parti Meclisine dahil oldular. C. H. P. içindeki vazife taksimi bundan ibaret kalmadı. Bu defa, Merkez İdare Kurulundaki zaruri değişiklik ele alındı. Merkez İdare Kurulu üyesi bulunan, fakat koalisyon hükümetinde vazife alan üç Üye-Bülent Ecevit, Emin Paksüt ve Turhan Feyzioğlu-partinin idare organından istifa ettikleri için yerlerine yeni üyeler seçildi. Atalay Akan, Lebit Yurdoğlu ve Ratip Tahir Burak Merkez İdare Kurulu üyeliğine getirildiler. Burak, Cihat Baban ile aynı sayıda oy aldı, fakat Baban yerini karikatürist arkadaşına bırakmayı tercih etti. Akan ile Yurdoğlu ise, münakaşasız seçildiler.

Y. T. P.

İki el bir baş...

gündeki 33 lük tesbihi ileri doğru sallayan Fahrettin Kerim Gökay:

"— Bakın ben size bir şey söyliyeyim. Soğuk suyun içine biraz sıcak su katınca ne olur?" dedi.

Bunları söyledikten sonra cevabını kendisi verdi:

"— Ilık olur, ılık olur tabii. Değil mi?"

Gökayın ılıştırdığı, Y. T. P. içinde geçirdiğimiz hafta içinde birden bire patlak veren karışıklıktı. Gökay ortaya çıkan anlaşmazlığın kayda değer bir olay olmadığım iddia ediyor ve 10-15 kişiyi geçmiyen asi milletvekillerinin yakında büyük grubun arasında eriyeceğini belirtiyordu. Bas kaldıranların soğuk suyu sâdece ve sâdece ılıtabileceği fikrini savunan Y. T. P. li milletvekili, bu gibi hâdiselerin oluşunu partisinin hayatiyetine bağlamaktaydı. Bütün bu cereyanlar çekişmeler, Gökaya göre Y. T. P. içindeki hayatiyetin bir sonucuydu!

Ne var ki geride bıraktığımız 'afta içinde olayların gelişimi hiç de Gökayın söylediklerini doğrulamıyor, kısa boylu milletvekilinin iyimserliğini hiç de tasvip etmiyordu. Oyla ki haftanın ortasında çarşamba günü. Meclisin daha ziyade C H. P. milletvekillerinin bulunduğu koridorundaki kanapelerden birinde Yusuf Azizoğluyla Ekrem Alicanı görenler, her iki liderin pek memnun olmadıklarım uzunca boylu, dikkat etmeden anlayabilirlerdi.

Alicanın devamlı gülmeyen yüzündeki ifade, biraz acıklı, biraz üzgündü. Azizoğluna gelince, onun da

Ekrem Alican

Kaynayan su *kimin için ?*

Alicandan farkı yoktu. İki Y. T, P. li lider kanapede omuz omuza vermişler, adeta düşmemek için birbirlerine dayanıyorlardı.

O gün, Y. T. P. Grupunun yaptığı önemli toplantının ertesi günüydü. Sah günü yapılan toplantıda çıkan karışıklık, iki lideri bir hayli sarsmış olacak ki yanlarına yaklaşan -doğrusu istenirse pek yaklaşan da olmuyordu- Y. T. P. 1i milletvekilleriyle tek kelime dahi etmiyorlardı. Üzüntünün büyüğü muhakkak ki Azizoğlundaydı.

Y. T. P. de başgösteren karışıklık aslına bakılırsa yeni değildir. Doğu illerinden gelen iki ayrı fikirde milletvekilleriyle, batı filerinden tek tük seçilip gelenlerin meydana çıkardığı Y. T. P. Grupunda Batıdan gelen perakende milletvekillerine karsı teşkilattan gelenlerin tepkisi hemen seçim sonrası başlamıştır.

Muhalif rüzgârlar

Aradan günler geçip, olaylar gelişince, evvelâ koalisyon meselesinde büyük dırıltı çıktı. Alicanın Başbakanlık için türlü etkilerle çevirdiği dolaplar tutmayıp Y. T. P. içinde bazı genç milletvekillerinin midesi sineğin küçüklüğüne rağmen bulanmaya başlayınca, başkaldırma olayı ortaya çıkıverdi. Daha sonra Hükümete beyaz oy verme meselesinde Nuh deyip peygamber demiyenler diretince Alicanın durumu adamakıllı sarsıldı. Hele Azizoğlu ve grupu, Alicana karşı bir tavır takınmaya başlayınca mesele bütün bütün karıştı ve Genel Başkanlık tehlikeye düştü.

Ne var ki olaylar daha sonra Alicana yardım etti. Akça ve bazı Doğu ile Karadeniz-Sivas, Ordu, Giresun illeri- milletvekilleri . Azizoğlu grupunu C. H.P. ye yakınlıkla itham edip, faaliyete geçince Alican ve Azizoğlu arasında yakınlaşma başladı. Burada doğrusu istenirse kazançlı her iki taraf oluyordu. Ancak' rüzgârın esişi değişmiş, bazı Batı illeri milletvekilleri tamamen ters bir rota tutturup diğerlerinin yanında birer ikişer yer almaya başlayınca her iki liderin-Alican ve Azizoğlu- durumu sarsılmaya başlamıştı. Üstelik Doğulu milletvekillerinden Alevi oylarıyla gelenlerden büyük bir kısmı, Azizoğlundan kopmuş bulunuyordu. Böylece, Karadenizli Y. T, P. liler, Erzurum Milletvekillerinden çoğu, Sivaslı Y. T. P. milletvekillerinin bazıları ve Çanakkaleden Refet Sezgin ile Talat Asalın katıldığı grup birden büyüyüverdi.

İşte pazartesiyi salıya bağlayan gece çalışan telefonlar devamlı bu milletvekillerini birbirine bağladı. Sah günü Grupta yüzler gülüyor, müstehzi bakışlar atfediliyor, hazırlanan plânın tatbik mevkiine konulacağı anlaşılıyordu.

O gün, Ertuğrul Akça ve 21 arkadaşı tarafından verilen önerge sonucunda-Grup idare heyetini istifaya davet eden meşhur önerge- istifa eden Azizoğlunun başkanlığındaki Grup idare heyeti yerine yem idare heyetinin seçimi yapılacaktı. Alican, Grupa Azizoğlu ve birkaç arkadaşıy-

la beraber geldi. Toplantıyı açıp gündeme göre, seçimlere geçildiğini belirtti. Bir hayli neşesiz görünüyordu.

Turan Bilgin, Ertuğrul Akça, Ata Bodur ve Karadeniz milletvekillerinden bazılarının başını çektiği takım küçük bir taktik hazırlamıştı. Grup Başkanlığı için bu takım, milletvekili olarak Talât Asalı aday gösterecekti. Şayet Asal ilk yoklamada-yani Millet Meclisi üyeleri arasında yapılacak yoklamada- kazanamazsa, derhal Senatörlerin Başkan adayına dönülecekti. Senatörlerin tek adayı vardı: Mehmet İzmen.. İzmen, Ata Bodur ve arkadaşlarının yakın dostları ve ideal arkadaşıydı. Giresun Senatörünün şansı Azizoğluna nazaran Doğu illeri milletvekillerinden bazılarının ve senatörlerin iştirakiyle bir hayli artmış olacaktı.

Aslına bakılırsa İzmenin, seçimi her halikârda kazanması garantiydi. Zira karşısına Azizoğlu çıksa, Azizoğlunun muhaliflerinden, Talât Asal çıksa Azizoğlu taraftarlarından oy alacaktı.

Nitekim seçim sonuçları bunu açıkça ortaya koydu. Milletvekilleri arasında yapılan Azizoğlu-Asal çekişmesini Azizoğlu az bir farkla kazanıp, seçime Senatörlerin adayı İzmenin karşısında girince birden neye uğradığını şaşırdı.

Bilgin, Bodur ve Akça grupu İzmene teveccüh edince Azizoğlu ancak 20 oy alabildi. izmen 38 oy almış ve aradaki 18 fark tamamen bilinen sebeplerden doğmuştu.

Ancak tüzük gereğince 38 oy İzmenin Başkan seçilmesine imkân vermiyor, 2/3 çoğunluk temin edilmemiş oluyordu. İkinci tura başlanınca Azizoğlu çekilmeyi mağlubiyetten evlâ buldu. Böylece tek aday olarak İzmen mevcudun ittifakıyla Grup başkanlığına seçildi

Alicanın üzüntüsü

İşte, ne olduysa burada oldu. Alican bilinen soğukkanlılığını kaybetti. Ne yapacağım şaşırmış bir insan gibi, mırıldandı:

"— Bu seçim usulsüzdür. Grup başkanının milletvekili olması şarttır..."

Yavaş da olsa itiraz duyulmuştu Evvelâ Akça ayağa kalktı. Çoğalan gürültünün içinde Akçanın ne dediği duyulmadıysa da Genel Başkana şiddetle itiraz ettiği hareketlerinden belli oluyordu. Akçanın hareketleri diğer tarafı coşturdu. Azizoğlunu tutanlar-Alicam da destekliyorlardı Akçanın üzerine yürüdüler. Bu arada Sabri Keskin, Akçanın yanma kadar gelmiş ve şiddetli bir yumruk da sallamıştı Allahtan ıska geçmiş ve Akça, milletvekillerinin maaşlarım henüz alamadıkları şu sırada külliyetli bir gözlük parası vermekten kurtulmuştu. Keskini, Turhan Bilgin ve bazı Sivas milletvekilleri tuttular. İki Grup yatıştı. Bu arada Alican bir heykel sessizliğinde olanları' seyrediyor, doğrusu istenirse bir hayli hayrete de düşüyordu.

İkinci galebe..

O günkü Grupta ikinci defa Azizoğlu ve Alicanın yenilmesi iki lider için oldukça ağır bir darbe oldu. Hele seçimlerde çıkan bir olay Alicanı ziyadesiyle müteessir etti.

Grup Başkan vekillikleri için üç aday ileri sürüldü: Şekip İnal -Doğulu bazı milletvekilleri, Bilgin-Akça grupu ve Hatay senatörleriyle,

Talat Asal
Üstten gösterip, alttan vurdular

milletvekilleri tarafından destekleniyordu-, Cevat Önder- aynı gruplar Önderi destekliyorlardı ama, bazı Sivaslı milletvekilleriyle, birkaç Erzurum milletvekili oy vermekten imtina ediyordu- ve Azizoğlu, Alican tarafından desteklenen Alaaddin Eriş.

Seçimin ilk turunda Şekip İnal 45 in üzerinde oy aldı. Diğer iki aday çekişiyorlardı. Neticede oylar tasnif edilip 25-25 berabere kaldıkları görülünce, yeniden seçime gitmek üzere hazırlık başladı. Ancak bu sırada tasnifi yapan Alicanın oy sayısını yüksek sesle ilân ettiği ve Erişin 26 oy alarak çoğunluğu sağladığını belirttiği görüldü. Ne var ki, oyların sayımında bulunan bazı milletvekilleri durumu biliyorlardı. Ortalık aniden karıştı. Tekrar oylar tasnif edildi. Hakikaten 25 şer oy alınmıştı. Alican üzülerek yanlışlık olduğunu belirtti. İtiraz sesleri gelince, ağır kanlı Genel Başkan kendisinden umulmıyacak bir çeviklikle yerinden kalktı ve salonu terketti. Giderken:

"— Bu adamlara dert anlatmak hakikaten güç, itimatları yoksa çeker giderim" dediği güçlükle duyuldu.

Genel Başkan Grup odasından çıkınca soluğu Meclisin büyük kapısında aldı. Kendi kendine mırıldanarak otomobiline bindi ve Meclisten uzaklaştı.

Alicanın Grupu terkiyle Alaaddin Eriş de adaylıktan çekilmiş ve Akça-Bilgin ikilisinin sürüklediği grup Başkan Vekilliklerini de elde etmişti. Grup idare heyeti seçimi o gün yapılamadı. Zira Alicandan sonra Azizoğlu etrafım toplamış, Grupu terketmişti.

Y. T. P. de sonraki günler fırtına otel odalarında, Meclis koridorlarında, daha ziyade beşli-onlu özel sohbetlerde devam etti. Perşembe günü yapılacak Grup toplantısına Alicancılar gene gelmediler, böylece çoğunluk temin edilemedi.

Şimdi muhalefet eden grup içinde de iki ayrı fikir ortaya çıkmıştır. Bir kısmı bu hareketin Alicana karşı olmadığım belirtmekte, sâdece Azizoğlu ve çok yakın arkadaşı Y, T P. ikinci başkanı Raif Aybara karşı harekete geçildiğini söylemektedirler. Sebep olarak da bu iki politikacının C. H. P. ye yakın olduğu ileri sürülmektedir. Diğerlerine gelince, topyekün bir değişiklik istemekte, Alicanı da adı geçenlerle birlikte temizlemeye heveslenmektedirler

Önümüzdeki hafta içinde, muarızlarına nisbetie daha usta politikacı olan Alican ve etrafındakiler durumu bir parça idare edebilirler ve saman kazanabilirlerse, fırtına gecikecek, aksi taktirde incelen ip tamamen kopacaktır.

Bir lider aranıyor

"Nitekim cuma gecesi Bulvar Palasta iki grupu birleştirmek, aradaki buzları eritmek tein bir yemek tertip edildi. Yemekte buzların eridiği söylenemez ama, Azizoğlu ve beraberindekiler biraz daha vakit kazandılar.

Ancak, Alican ve arkadaşlarım ikinci bir sürpriz beklemektedir. Akça ve grupuyla haftanın sonunda A. P, den üç kişilik bir ekip konuştular. A. P. liler Kadri Eroğan, M. Ali Aytaç ve Yusuf Demirdağdı. Üçler, 30-35 A, P. milletvekilinin bazı şartlarla Y. T. P. ye iltihak edebileceğini söylediler ilk şart, Y. T. P. Genel İ-

dare kuruluna dört-beş "müfrit" diye adlandırılan milletvekilinin girmesiydi. Bunun temini Bilgin-Akça grupundan istenmektedir.

Bu günler isinde Y. T. P. Genel İdare Kuruluna dört milletvekili -müfritlerden- girecektir. Giriş muamelesi son derece iyi tertiplenmiştir. Bilindiği gibi Y. T. P. Genel İdare Kurulu halen müteşebbis heyet halindedir. Genel İdare Kurulundan dört kişi bu günlerde istifa edecek, dört milletvekili müteşebbis heyet üyesi olarak kurula gireceklerdir.

İşte bundan sonra hakiki mücadele bağlıyacaktır. Müfritlerin şimdiye kadar dokunmadığı Alicanı alaşağı etme faaliyeti Genel İdare Kurulundaki tadilattan sonra hızlanacaktır. Ancak T. T. P. li müfrit milletvekilleri henüz bir lider bulamamanın telaşı içindedir.

Pazartesi günü, bu işe heveslenen Ertuğrul Akça Mecliste ilk imtihanı geçirecektir. Hakikaten o gün Akça---, D. P. vârisi partilerin müfritleri tarafından bayrak yapılan af konusundaki önergesi görüşülecektir. Şimdi Akça, liderliğini kabul ettirebilmek için o gün yapacağı mücadeleye var gücüyle hazırlanmaktadır.

Bir talihsizliği sudur: Karşısına İsmet İnönü çıkacaktır.

147'ler

Tekkeyi bekleyen

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında bir gün, saatler hemen hemen 19'du ki Bakanlar Kurulunda bir kanun teklifinin altına imzalar basıldı. Kanun teklifi, meşhur 147'lerle alâkalı Hükümet teklifidir ve pazartesi günü, müzakeresine Milli Eğitim Komisyonunda başlanılmak üzere B. M. M. ne sevkedilecektir. Böylece, İhtilâlin hatalı tasarruflarından biri, çeşitli safhalardan geçtikten sonra kapanmış olacaktır.

O gün. Bakanlar Kurulunda ilk sözü Milli Eğitim Bakam Hilmi İncesulu aldı. İncesulu, iki maddelik tasarının gerekçesini izah etti ve 147'lerin başına çorap ören 114 sayılı kanunun sâdece 5. maddenin değiştirilmesinde neden ısrar edildiğini belirtti. Böylelikle hem meselenin halli sağlanmış, hem de bazı çevreler gücendirilmemiş olacaktı. 147 öğretim üyesinin Üniversiteden ayrılmasına yol açan kanunun adı geçen maddesi, bilindiği gibi bu öğretim üyelerinin bir daha Üniversiteye dönmelerine mani olmaktadır. Maddede yapılan değişiklikle bu mahzur ortadan kaldırılmaktadır. Kanunun iki maddesinin esası şundan ibarettir;

1 — 114 sayılı kanunun 5. maddesi kaldırılmıştır.

2 — Senatolar 30 gün zarfında öğretim üyeleri hakkında bir karara varacaklardır.

Kanunun gerekçesinde, Anayasaya aykırı bazı kanunların ayıklanmasıyla ilgili çalışmalara temas edilmekte ve bazı yönlerden 114 sayılı kanunun Anayasayı zedelediği belirtilmektedir.

Evvelâ, Anayasaya göre kişilerin amme hizmeti görmelerindeki serbestlik hükmü ele alınmaktadır. Türk vatandaşının amme hizmetinden, özel hallerin dışında mahrum edilmesi Anayasaya aykırıdır. Bir başka yönde, Türk vatandaşının dilediği yerde çalışabilme imkânının Anayasa tarafından teminat altına alınmış olmamdır. 114 sayılı kanun eski haliyle, 147 öğretim üyesini bir bakıma dilediği yerde çalışmaktan menetmektedir.

Bütün bunların üzerinde, Anayasanın 20. maddesine temasla oradaki Üniversite muhtariyetiyle ilgili özel hükümler ele alınmakta ve 114 sayılı kanunun bu hükümlerin ışığında değiştirildiği belirtilmektedir.

Bakanlar Kurulu İncesuluyu dinledikten sonra gerekçenin üzerinde fazla durmadı. Kanunun gerekçesi son derece iyi hazırlanmıştı. Kurul maddeler üzerinde tartışmalara geçti.

Tasarının metninde 147 üyenin Üniversiteye kabulü için müracaat mecburiyeti bulunmaktaydı. Akif 1-yidoğan, Emin Paksüt ve Avni Doğan bu konuda söz aldılar. Amme hizmetlerinin tek taraflı bir akit olduğunu ileri sürdüler. Bundan dolayı müracaata lüzum görmeden, Senatoların, verecekleri kararla Üniversite dışında kalan öğretim üyelerinin tayinini yapabileceklerini belirttiler. Tez, makul karşılandı. Metinden müracaat etme mecburiyeti kaldırıldı ve Senatolara tam yetki tanındı. Bu, bazı hissi güçlükleri de ortadan kaldıracaktı.

Hilmi İncesulu
Güçlüğün başında

Ancak, ortaya bir mesele daha Çıkıyordu. Uzun müddetten beri Üniversite dışında bulunan 147 kişinin yerine birçok tayin yapılmış, bunların kadroları dolmuştu. Tasarı hazırlanırken bu husus üzerinde iyi--en iyiye tetkik yapıldığından kadroları halen mevcut 44 öğretim üyesi olduğu, 103 ünün yerine ise tayin yapıldığı anlaşılmıştı. Bu bakımdan Üniversitelere yeniden 103 kadro vermek icap ediyordu. Kanun tasarısının metnine bu hususta dercedilmiş ve Üniversiteye 103 yeni kadro verildiği belirtilmişti.

Gayretlerin hikâyesi

1 47 lerin Üniversiteye dönebilmesini sağlıyacak yeni tasarı üzerinde Bakanlar üç oturumda tam 7 saat çalışmışlardır. Ancak 147 öğretim üyesi içinde tasarıdan memnun olmıyacaklar çıkacaktır. Zira bir kısım öğretim üyesinin bu konudaki fikri 114 sayılı kanunun tamamen kaldırılmasıdır. Gerçi bu üyeler, M. B. K. idaresinden sâdece 5. maddenin kaldırılmasını istemişler, ona çoktan razı olmuşlardır. Fakat sonradan, şartları kendi açılarından daha münasip gören herkes gibi onlar da adım adım yeni taleplerle Hükümetin karşısına çıkmışlardır. Halbuki Hükümet, başka mülahazaları göz önünde tutmak zorunda olduğundan, fakat 147'lerin bütün şeref ve haysiyetlerini de koruma gayesi güttüğünden bir mutavassıt formül bulmak için çok uğraşmıştır. Zira, parti liderleri dramatik Ekim ayı sonunda Türk Silahlı Kuvvetlerinin temsilcileriyle buluştuklarında kendilerinden, af gibi 147'ler meselesine de dokunulmaması istenmiştir. Bu talebe karşı İnönü diretmiş, o işin ne affa, ne Eminsulara benzediğini belirtmiş, işin gerçek mahiyetini anlatmış ve bir tamirin nasıl yapılacağı hususunda görüşünü söylemiştir. Kumandanlar yeni ışık altında anlayışlı davranmışlar ve ısrar etmemişlerdir.

Şurası bir gerçektir ki 114 sayılı kanun, tatbikatı itibariyle yüzde yüz kusurlu olmakla beraber Üniversitelerin kendi içlerinde bir tasfiyeyi bir türlü yapamamaları neticesi doğmuştur.

B A S I N

Gazeteler

"Yanlışlıklar Komedyası"

Bitirdiğimiz haftanın ortalarında bir gün, Cağaloğlunda, Başmusahip Sokağındaki bir apartmanın üçüncü katının ışıkları gece geç vakitlere kadar yandı. Küçük bir odada, tahta masaların kimi üzerine, kimi çevresine oturmuş birtakım adamlar, sinirli sinirli konuşuyorlar ve şahadet parmaklarını ithamkâr tarzda birbirlerine doğru uzatıyorlardı.

Olayın geçtiği apartman, Bâbıâlinin cimriliğiyle meşhur simalarından Halil Lütfi Döndüncüye ait Tan apartmanıydı.

Takvimlerin 20 Aralık çarşambayı gösterdiği o gün, akşamın geç saatlerinde, Son Havadis gazetesinin İşgal etmekte olduğu adı geçen apartmanın kapısından iki kişi girdi. Biri sarışındı ve saçları hafifçe dökülmüştü. Öteki biraz daha yaşlıca gösteriyordu ve son derece şık giyinmişti. Merdivenleri tırmanırlarken, sarışın olanı, kalantor ve şık giyimli arkadaşının kolundan tuttu ve :

"— Enişte, bu işi mutlaka bu gece halletmeliyiz" dedi.

Beriki:

"— Merak etme, Sinan! Herşey bu akşam bitecek" dedi.

Gazeteye gelenlerden sansın ve telâşlı olanın adı Sinan Bosna, ötekininki M. Kemal Pekündü. Her ikisi de Son Havadis gazetesinin ortaklarıydılar ve o gece gazeteye, "dostâne bir pazarlık" için geliyorladı. Dostça pazarlık, ortaklar arasında mevcut anlaşmazlığın nihai bir formüle bağlanmasıydı.

M. Kemal Pekün, eliyle çenesini sıvazlıyarak, odalardan birinin kapısında durdu, geniş bir soluk aldı ve sarışın arkadaşına :

"— Girelim" dedikten sonra kapıyı tıklattı.

Girdikleri odada, Son Havadis gazetesinin İki Ahbap Çavuşları, Gökhan Evliyaoğlu ve Hami Tezkan kendilerini bekliyorlardı.

O gece, pazarlık geç saatlere kadar devam etti ve Halil Lütfi Dördüncüye ait Tan apartmanının ışıkları geç saatlere kadar bundan dolayı yandı. Ortaklardan Gökhan Evliyaoğlu, Hami Tezkan, Sinan Bosna zaten hazırdılar. Kısa bir süre sonra da M. Ali Yalçın geldi. Onu, Gültekin Gökmen takip etti. "Dostça Pazarlık" ekibi tam kadro halindeydi. Kapalı kapılar ardında pazarlık başladı. Öteki odalarda, gazetenin yazı işleri mensupları ve muhabirler endişeyle bekleşiyorlar, kapalı kapılar arkasından zaman zaman yükselen bağırmalardan bir mâna çıkarmağa çalışıyorlardı.

Maksat vatan kurtulsun

pazarlık toplantısında, gazetenin durumu söz konusu edildi. Gökhan ve Hami ikilisi, işi ticarî taraftan almağa karar vermişlerdi ve meseleyi böyle ortaya koydular. Onlara göre, eğer sert bir muhalefet yapılmaz ve CHP aleyhdarlığı organize edilmezse, gazetenin süratle düşmeye başlıyan tirajından bir hayır beklemek imkânsızdı. İki Ahbap Çavuşlar, ciddi ciddi oturup bunları anlattılar ve cakalı cakalı, ancak kendilerinin gazeteyi "kurtarabileceklerini' ima ettiler. İhtiyatlı ve hesabi iş adamı M. Kemal Pekün ise, İki Ahbap Çavuştan başka türlü düşündüğünü ifade etti ve gazetenin esasen tepetaklak gitmekte olduğunu, tiraj durumunu ortaya koyarak, belirtti. Gazetenin yeni ellere devredilmesi gerektiği hakkındaki son sözünü söyledi. Esasen, ikilinin karşısındaki **dört ortak, buraya** münakaşaya gelmemişlerdi. İş mahkemeye intikal etmişti ve netice, bizzat Gökhan Evliyaoğlu ve Hami Tezkanın avukatlarının da başlarını kaşıya kaşıya itiraf ettikleri gibi, pek parlak görünmüyordu. İş adamı Pekün, "uzun lafın kısası" diyerek kestirip attı. İki Ahbap Çavuşlar, hisselerine karşılık ne istiyorlardı?

Evliyaoğlu ve Tezkan, birbirlerinin yüzüne baktılar. Eh, tabii, pazarlık konusu sâdece hisse senetleri değildi. İki kafadar, gazetede fikir işçisi durumundaydılar. Tazminatları ne olacaktı? Sonra, yapılan hesaplar bu âdi şirketin -tâbir kendilerine aittir- kâr ettiğini de ortaya koymuştu. Tabiatiyle, bu kârda arslan payı iki kafadara ait olmalıydı. Bütün bunlar hesaba katılarak, âdi şirketin -tâbir kendilerine aittir- tasfiyesi cihetine gidilebilirdi.

Kemal Pekün ve arkadaşları, **bütün** bunları dinledikten ve Hami Tezkanın, "Biz Örfi İdare zamanında kelleyi koltuğa alarak" diye başlıyan kahramanlık tiradının sonunu beklemeden sorularım tekrarladılar.

Sinan Bosna ve Hami Tezkan
Al gülüm, ver gülüm!

Kemal Pekün
Kılıç darbesi

Kafadarlar, ortaklıktan ayrılmak için kaç para istiyorlardı ? İş adamı Pektin ve arkadaşları, bu sualin cevabım beklemeye koyuldular.

İdealist kafadarlar, bu konuda önce bir şey söylemediler. Sadece, ortaya atılan Ur takım rakamlar üzerinde mütalaalar yürüttüler. Dostça pazarlığın, ikilinin talebi karsısında daha da uzayacağını gören Sinan Bosna -Meşhur Hacı Ömerin ortağıdır ortaya bir rakam attı. Tazminat olarak, kâr ve hisse senetlerinin nominal değerine karşılık, 150 bin lira veriyorlardı. Sinan Bosna -Pekünün kayınbiraderidir-, Pekline dönerek :

"— 150 bin iyi mi, enişte?" dedi.

Pekün, Yalçın ve Gökmen de fiyatı ehven bulmuş olmalılar ki, baslarım tasvip makamında salladılar. Fakat idealist kafadarlar bu rakam üzerinde anlaşmaya pek niyetli görünmüyorlardı, itirazlar ve kahramanlık tiradları yeniden dinlenildikten sonra, 190 bin lira üzerinde anlaşmaya varıldı. O andan itibaren imzalanan protokolle, ikilinin gazete ile hukuken alakası kalmamıştı. Hisseler, M. Kemal Pekünün eşi Mesrure Pekün adına satın alındı. Formalitelerin tamamlanması işi karşılıklı olarak avukatlara bırakılıyordu.

indirmeler, bindirmeler...

A ncak, burada bir mesele ortaya atıldı. Gazetede çalışan bazı fikir işçilerinin -ki bunlar çoğunluktadır- Gökhan Evliyaoğlu - Sami Tezkan ikilisine yakın oldukları biliniyordu Bu yüzden, ihtiyatlı Pektin, kendi mutemet adamı Kemal Cündübeyoğluyu Yazı İşleri Müdürü tayin ettiğini bildirdi Esasen üç gün önce Pektin, imtiyaz sahibi sıfatile Vilayete müracaat ederek. Yazı İşleri Müdürünü değiştireceğini bildirmiş, bunun üzerine, o gece alelacele Hami Tezkanın adı Yazı İşleri Müdürü olarak konulmak suretiyle, İki kafadar durumu idareye çalışmışlardı. Pektinün, Yazı İşleri Müdürüne itiraz ettiğini öğrenen iki kafadar, Pekünün, ortak sıfatile Tezkanın adına itiraz edemiyeceğini sanmışlardı. Halbuki Tezkan milletvekiliydi ve kanun gereğince, Yazı İşleri Müdürlüğü yapamazdı. Neyse ki, ertesi gün, avukatları tarafından bu husus hatırlatıldı da, kaş yapayım derken göz çıkartan iki kafadar, vartayı bir günlük bir "yanlışlık"la atlattı.

İhtiyatlı Cündübeyoğlu bu durumu bildiği için, yan işleri kadrosunda bir değişiklik yapmaya karar verdi. Onun için iki Yazı İşleri Müdürünün Ömer Öztürkmen ve Hasan Tuncay- kıdemleri söz konusu edildi. İki kafadar, kendi mutemet adamları için tazminat üzerinde direttiler ve fikir işçilerinin tazminat hakları üzerinde durdular. Aslında, gazeteden ayrılacak olan fikir işçilerinin alacakları tazminatla, çıkaracakları yeni gazete için yatırım yapmak ve fikir işçilerini de ortak etmek hülyasındaydılar. Bu yüzden tazminat hakları üzerinde zarar ettiler. Pektin, anlayışla hepsine "peki" dedi. Ama, bazı fikir işçileriyle yapılan mukavelelerde, kıdemin başlangıcı çok eski tarihleri gösteriyordu. Pektin, bu işte Ur bit yeniği sezdiğini açıkça söyledi ve eski tarihli kıdem tazminatı olan fikir işçilerinin durumu için, üç kişilik bir hakem heyeti seçilmesini ileri sürdü. Bu teklif kabul edilince, Gazeteciler Sendikası Başkanı Hasan Yılmazer ile, her iki taraftan birer avukat tahkim heyeti için aday gösterildi ve kabul edildi. Gazetenin yeni sahipleri, bu hususu da, hazırlanan protokole dercettirmeyi unutmadılar. Eh, ne de olsa, sütten ağızlan yanmıştı...

Son Havadis gazetesi, şimdi yeni ortakların idaresindedir. Başyazarlığa ve Umumi Neşriyat Müdürlüğüne Mümtaz Faik - Fenik getirilmiştir. Gazetenin politikasını Fenik ve Pekün müştereken tayla edeceklerdir. Apaydın kardeşlerle Cevdet Perin makale yazacaklar, M. Ali Yalçın ise, üçüncü sayfadaki fıkra sütununa dönecektir, Gültekin Gökmen, gazetenin, AP - CHP Koalisyonuna karşı olmıyacağını ve "objektif" gazetecilik yapılacağını AKİS muhabirine açıkladı. Gazete 5 Ocağa kadar derlenip toparlanacak ve 5 Ocaktan itibaren yeni kadro ve hüviyetiyle çıkacaktır. İkl kafadara gelince, onlar, yeni bir gazete çıkarmak için temaslara başlamışlardır. Hedefleri, tabiatile yine iş adamlarıdır. Bir Babıali mensubu, iki kafadarın yeniden bir gazete çıkarmak için hazırlıklara başladığını duyunca güldü ve pek tutulan şu espriyi oturttu :

"— Havadis ve Son Havadisden sonra, çıkaracakları gazetenin adı herhalde Kovadis olur!"

İKTİSAT

Yardım

Üç adam gitti

Haftanın ortasında perşembe günü Esenboğa hava alanından Caravelle tipi bir uçakla hareket eden üç kişiyi -birisi adamakıllı uzun, diğer ikisi normal boyda -Dış işleri bakanlığı Ticaret dairesi memurları uğurladılar.

Gidenler NATO'nun Türkiyede incelemeler yapmak üzere gönderdiği heyet mensuplarıydı. Bir Fransız Olaf le Carpentier, bir Amerikalı Alfred White ve bir Alman Hans Habermeler'den müteşekkil heyet giderken koltuklarında iri dosyalar götürdüler. Üç yabancı bir haftadır başkentte bulunuyordu ve denilebilir ki bu bir hafta hayatlarının en fazla mesai sarfettikleri haftası oldu.

NATO'nun yardımla İlgili heyeti geride bıraktığımız haftanın başında önlerine konan Türkiyenin ekonomik durumuyla ilgili dosyaların üzerine eğildiklerinde, meseleyi kolaylıkla halledeceklerini ve istenilen bilgiyi -Atinada olduğu gibi- dağarcıklarına indiriverebileceklerini sandılar. Gel gör ki evdeki hesap çarşıya pek uymadı. Üç ahbap çavuşlar, haftanın ortasındaki perşembe gününe kadar ancak incelemelerini bitirebildiler. Kendilerine verilen dosyalar öylesine kabarık, öylesine teferruatlıydı ki, bu kadar işin içinden bir çırpıda çıkabilmeleri imkânsızdı. Nitekim heyet mensupları özel bir sohbette ilgililere bunu ifadeden çekinmediler ve:

"— Böylesine bir hazırlık bulacağımızı doğrusu aklımızdan dahi geçirmiyorduk. Böylesine bol bilginin içinden nasıl çıkacağız, bilemiyoruz" dediler.

Daha evvel bu konuda ilk temasları yapan Edgar Faure'un teknisyenleri şimdi koltuklarında kalın dosyalarla Parise varmış bulunmaktadırlar. Teknisyenlerde uyanan ilk İntibaın "Türkiye problemlerini iyi biliyor" olduğundan şüphe yoktur. Bunu kendileri de ikrar etmişlerdir. Faure'a verilecek raporun son derece müsbet olacağından emin olmamak için fazlasıyla bedbin olmak gerekmektedir. Ancak üç ahbap çavuş ların yardımla ilgili konuda büyük bir yetkileri olmadığı malûmdur. Üstelik NATO'nun bu yardımı hemen yapmasını ummak da fazla iyimserlik olacaktır. Faure'un başkanlığındaki toplantıda evvelâ yardımın ne şekilde yapılacağı tartışılacaktır, Şimdilik zihinlerde bir Klüp kurma fikri mevcuttur. Klübün ismi Atlantik Klubü olacak ve NATO içinde iktisaden geri kalmış memleketlere yardım fonu bu klüp vasıtasıyla temine çalışılacaktır. Ama gene de bunun bir tasavvurdan ileri olmadığım kabul etmek ve bu konuda çalışmalara başlanılması için gerekli gayreti beklemek gerekmektedir.

Servet Beyannamesi İşi

Al Capone'nin, suç işlemeye son derece müsait bir ruh taşıdığını ve suçluların, kötülerin, hayati kolay tarafından almaya mütemayil olanların tipik örneğini teşkil ettiğini inkâr imkânı yoktur. Ama, kim derse ki Amerikada gangsterlik Al Capone'lerin eseridir, o, gerçekleri görmüyor veya bilmiyor demektir. Zira Amerikada gangsterlik bahis konusu edildiğinde Al Capone ve benzerleri sebep değil, neticedir. İçki yasağı gibi bir yasak yürürlükte olduğa müddetçe, yani gayrımeşru yoldan bol para kazanma yolu açık tutuldukça Al Capone'lerin türememesine imkân yoktur. Zaten, Al Capone'lerle mücadele edemediğinden dolayıdır ki Amerika, içki yasağına günün birinde son vermiş ve rahata kavuşmuştur.

Amerikada içki yasağına lüzum var mıydı, yok muydu? Bu, bir sualdir ve cevabı şu veya bu olabilir. Ama her halde içki yasağı Amerikada, astarını yüzünden pahalıya maletmiştir.

Şimdi Türkiyede, Servet Beyannamelerinin kaldırılması işi görüşülüyor, tartışılıyor. Bunun taraftan olan her hangi bir kimseye «orunuz, göstereceği mucip sebep Amerikadaki içki yasağını size mutlaka hatırlatacaktır. Efendim, servet sahipleri korkmuşlar. Efendim, e tarihlerde güven bulunmadığından herkes yanlış beyanda bulunmuş. Efendim, bu yüzden yüz milyonlarla lira ortadan kaybolmuş. Üstelik ticaret âleminde, bir takım gayrımeşru, vergiden kaçırılan, yahut vergiye girmeyen kazançlar varmış ki bunlar, Servet Beyannamelerinde gösterilemeyeceğine göre mutlaka dışarıya kaçırılıyormuş. Halbuki, bunlar normal yollardan, kaynakları aranmadan yatırımlara tahsis edilse milli gelir artarmış. Servet Beyannamelerinin kalkması lehinde bulunanların, ileri sürecek başka delilleri yoktur.

Bu delillere kulakları tıkamak ve tıpkı Amerikada içki yasağını koyanlar gibi işin sâdece bir taraf mı görmek kabildir. Ama, memleket menfaati, hele şu anda, bunu mu gerektirmektedir? Böyle bir suale müsbet cevap vermek zordur. Buna mukabil, bir ciddi hükümet kanun dışı davranışlara prim verecek, içinde yaşadığımız asırda ültra-liberal davranabilecek midir? Buna da, imkân yoktur.

O halde, halen başkentte çok taraftar toplayan bir görüş en haklı görüştür. İdare, ihtilâl idaresiydi. İdare, banka kasalarına el koyanların hakim olduğu idareydi. İdare, mürakabesiz ve muhalefetsiz idareydi. Bunlar, sermayeyi ürküten unsurlardır. Ama, sermayenin de normal, ciddi ve sağlam bir idareye itimat göstermesi şarttır.

Böylece, meselenin çözüm yolu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bir defa hata edilmiş, korkutmuştur. O halde, bir yıl önce konulurken herkesin itiraz ettiği sırada alınan Servet Beyannameleri, açılmadan geri verilmelidir. Ama aynı zamanda, yeni beyannameler istenmelidir. Tâ ki, Hükümete itimat etmeyene Hükümet prim vermiş olmasın Bunun, devlet ve hükümet mefhumuyla da, aslında, bir İlgisi yoktur. Bundan sonra Hükümete menfin parasını işletsin, inanmayan kavrulup kalsın. Zira bu topraklarda yaşayıp ta bu milletin kaderini paylaşmak istemeyenlere, kapımız açıktır. Çekip gidebilirler. Ama kalacak, kazanmak isteyecekler mutlaka itimat duyguları içinde, çalışacaklardır. İtimat etme onların, itimat uyandırma ve bunu boşa çıkarmama Hükümetin ödevidir.

Görülüyor ki Servet Beyannameleri işini, tek taraflı halletme imkânı yoktur. Bu, aslında, birbirine İnanan Hükümet - Vatandaş münasebeti olduğu nisbette başarı kazanacaktır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Sömürgeler

Goaya hücum

Hidistan, istiklâline kavuştuğu 1947 yılından beri ilk defa olarak, geride bıraktığımz hafta pazarı pazertesiye bağlayan gece silahlı kuvvetlerini taaruzi bir harekete geçirerek Hind topraklarındaki Portekiz müstemlekelerine hücum etmiştir. 82 saat kadar süren bu hareket neticesinde. salı sabahı üç Portekiz sömürgesi de Hindlilerin eline geçmiş bulunuyordu. Kuzeyden güneye doğru batı Hind sahillerinde bulunan Diu. Daman ve Goa üzerinde şimdi Hind bayrakları dalgalanmaktadır.

Salı sabahı Portekiz kuvvetleri teslim bayrağım çekerken Goanın limanı olan Marmagao açıklarında bir Portekiz harp gemisi batmakta idi. Bu geminin adı 450 senelik bir sömürge politikasının başlangıcını hatırlatmaktadır: Albuquerqe!

Albuquerque, büyük keşifler devlinde, Hindistana, Vasco de Gamadan hemen sonra ulaşan ve 1507'de Goayı kuran Portekizli gemicidir.

Goa tesis edildikten sonra Portekizliler 1535'de Katyavar yarımada sı üzerinde Diu adasını, 1551'de de Damanı ele geçirmişler ve buralara yerleşmişlerdir. Goa, Bombayın 400 kilometre güneyinde, Daman 100 kilometre kuzeyinde, Diu ise 250 kilometre kuzey batısındadır. Goa ve Daman Hindistanın, merkezi Bombay olan Maharaştra eyaleti topraklarında, Diu ise, merkezi Ahmedabad olan Gucarat eyaletinde kâindir. Her üçünün yüz ölçümü toplamı 4 bin kilometre kare ve nüfusu 650 bindir.

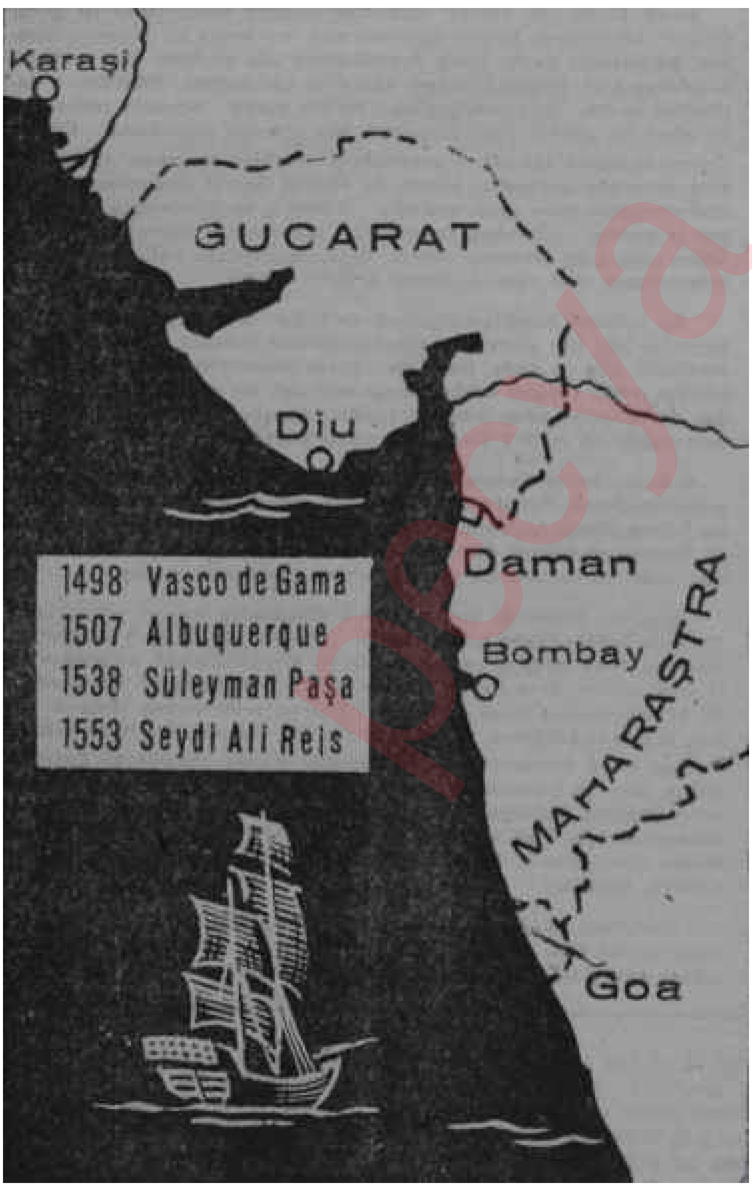
Bunların en önemlisi olan Goa evvelce daha içerilerdeydi. Fakat 17. asırda başgösteren bir taun neticesinde eski şehir terkedilmiş ve kıyıda limanı, hava meydanı olan şimdiki Panjim kurulmuştur. Diğer taraftan Goanın 30 kilometre kadar doğusunda iki sömürge daha vardır ki, bunların özel idare şekli bugünkü buhrandan evvel La Haye mahkemesinin kararına konu teşkil etmiştir.

Böğre batan diken

Hindistan 947' de istiklalini ilan edince, toprakları üzerindeki yabancı hakimiyetlerinin sıkletini şiddetle hissetmeye başlamıştır. Nehrunun tabirile bunlar "Hindistanın böğrüne dayanmış birer diken"dir. ilk önemli buhran 954-55 yıllarında patlak vermiş. Goa üzerine yürüyen silâhsız Hindlilere ateş açılmış ve Hindistan ile Portekiz arasında siyasi münasebetler kesilmiştir. Her iki memlekette mütekabil menfaatleri Mısır himaye etmektedir.

Bu badirede Fransa Pondicherry sömürgesini tasfiye etmek ve Hindistan ile işi tatlıya bağlamak ferasetini gösterdiği halde Portekizliler, Goa ve diğer sömürgeleri üzerindeki hakimiyet haklarının müzakere ve münakaşa konusu olamıyacagı fikri sabitine saplanıp kalmışlardır. Portekizlilere göre bunlar, sömürge değildir. 450 sene evvel, yani henüz müstakil bir Hindistan mevcut değilken teşekkül etmiş "Hind devletleri" dir.

Ancak, bu kurulan hakimiyetlere ne ad verilirse verilsin, Hindlilerin ilk günlerden beri müstevlilerle mücadele ettikleri tarihi bir hakikattir. Hindliler bu mücadelelerinde dost bildikleri kudretli devletlerden, bu arada Osmanlılardan yardım da İstemişlerdir. 1538 de Kanuni Sultan Süleyman ordununbaşında Bugdarı seferine çıkar ve Barbaros Prevezeye doğru yelken açarken, zamanın Mısır Valisi Hadım Süleyman Paşa da Kızıldenizden hareketle Hindistana gitmek emrini alıyordu. Süleyman Paşa Gucerat sahillerine gelmiş, hattâ yetersiz vasıtalarla bir müddet Diuyu muhasara etmiştir.

Soekarno
Dikenleri çıkaran adam

Onbeş yıl sonra, 1553 de, yine Hind sultanlarının yardımına koşan Şeydi Ali Reisin donanması korkunç bir fırtınanın önünde sürüklenerek Gucerat kıyılarında parçalanmıştır.

Hindlilerin, topraklarını savunduklarının diğer bir delili de, İngiltere ile Portekiz arasında 1642 de imzalanan müşterek savunma ve yardım anlaşmasıdır. Bu anlaşma müteaddit defalar vs son olarak 1889'de yenilenmiştir. Bugünkü olaylarda Portekizliler bu anlaşmayı hatırlatmışlarsa da, İngiltere, Commonwealth üyesi bir memlekete - Hindistana - karşı silah kullanmanın İngilizler için bahis konusu olamıyacağını ifade ile yan çizmiştir.

"Padroado do Orlente"

Hindliler Goa üzerine yürürken, Hind kumandanlığının günlük emirlerinde sık sık tekrarlanan bir ikaz vardı: "Din adamlarına iyi muamele edin, kiliselere dokunmayın!" Bu ihtarlar Hindistandaki hıristiyanlar kadar bütün dünya katoliklerinin hassasiyetini de hesaba katan tasalardı. Çünkü Goa katolik kilisesi Doğunun en yüksek hıristiyan merciidir. Bu da "Padroado do Oriente" formülünde ifadesini bulmaktadır.

Büyük keşifler başladığı zaman Papa 6. Aleksandr önemli bir karar almış ve keşfedilen veya bundan sonra keşfedilecek toprakları iki katolik hükümdar arasında, Portekiz ve İspanya hükümdarları arasında taksim etmiştir. Bir yıl sonra, 7 Haziran 1494'de İspanya ile Portekiz bu taksimin sınırını kararlaştırmışlardır. O sırada Christophe Colombe'un öncülüğü ile İspanyol denizcileri Batıya yönelmişlerdir. Portekize ise, Doğu düşmüştür. Varılan kararda Yeşil Burun - şimdiki Sierra Leonenin kuzeyinde - adalarından geçirilen nevhum hattın batın İspanyanın, doğusu ise Portekizin dini patronajına verilmiştir.

Güvenlik Konseyinde

Goa ve diğer Portekiz sömürgelerinin düştüğü sabah, Portekizin acele müracaatı üzerine toplanmış bulunan Güvenlik Konseyi, müzakerelerine devam etmekte idi. Hind temsilcisi, hükümetinin meseleyi barışsever yoldan halli için 14 yıl sabırla beklemiş olduğunu ifade ediyordu. Fakat konsey, meseleyi Hindistanın taleplerinin haklı olup olmadığı açısından ele almamıştır. Konseyi meşgul eden nokta, teşkilât üyesi bir memleketin, velev haklı da olsa.

Bir şey döndü ama...

Birbuçuk yıldan beri istiklalini ilân etmiş oton Kongoya huzur yüzü gördürmeyen Katanga Başkanı Çombe, tam kıstırıldığı sırada, yine vaziyetini kurtarmış gibi görünmektedir. Birleşmiş-Milletler kararını tatbik etmek için, yani re enerjik Genel Sekreter U'Tantın mesuliyeti altında Katangada harekete geçmiş ve Elizabethville'in merkezine kadar sokulmuş olan Mavi Miğferlilerin harekâtı bir "ateş kes " anlatması ile durdurulmuştur. Buna sebep olarak ayrılıkçı Çombenin Leopoldville merkezi hükümetinin başkanı Adula ile görüşmeye ve anlaşmaya nihayet razı olmam gösterilmekte ve müzakereler devam ettiği müddetçe harekatın durdurulması gerektiği ifade edilmektedir.

Leopoldville'deki Amerikan Büyükelçiliğinin ve Birieşmiş-Milletlerin delâletile Kitona üssünde tertiplenen bu görüşme yapılmıştır. Çombe mükellef bir Amerikan uçağıyla ve dedbebe ile üsse getirilmiş ve Adula ile görüştürülmüştür Akabinde de bir anlaşmadan bahsedilmiştir, fakat Katangalı liderin daha memleketine dönmeden yolda söyledikleri, bunun bir anlaşmadan ziyade bir teslimiyet olduğu intihamı uyandırmıştır.

Çombeye Birleşmiş-Milletlere meydan okurcasına konuşmak fırsatını vermekten başka bir işe yaramamış görünen bu randevu için Katangada ateş kesmek, yani başlamış ve sonuna yaklaşmış bir işi durdurmak akıllıca bir hareket midir?

Halbuki başlangıçta Birleşik Amerika, U'Tantın kararlarını ve Mavi Miğferlilerin Çombenin maceracı Avrupalı subaylar tarafından idare edilen ordusuna karşı giriştikleri harekâtı tamamen tasvip etmekte, Güvenlik Konseyi kararlarının tatbiki için sonuna kadar gidilmesine taraftar görünmekte idi. Beri yandan U'Tant ile Spaak arasında teati edilen sert mesajlar, Katanga ayrılık hareketini destekleyenlerin kimler olduğunu, hangi yabancı menfaatlerin ne kirli metotlarla bu işe karıştıklarını dünya kamu oyuna gereği gibi açıklamaya başlamıştı. Yukarı Katanga maden birliğinde menfaatleri bulunan memleketlerin Çombeye el altından külliyetli yardımda bulundukları, kendileri de Birleşmiş-Milletler üyesi oldukları halde ve alınmış kararlarda imzaları bulunmasına rağmen bu teşkilâtın silâhlı kuvvetlerinin başarısızlığa uğramaları için sarfettikleri gayretler olduğu gibi meydana çıkmakta idi.

Mavi Miğferliler ilerlemişlerdi ve geçen Eylül uğradıktan mağlubiyetin hacaletini silmeye çalışıyorlardı.

İş bu raddede iken, "Biz Kongoda siyasi bir hal tarzını zorla kabul ettirmeye yetkili değiliz" sözü ile işe başlanmış ve harekât durdurulmuştur.

Bu tazyik ve tesir nereden gelmektedir? Nasıl olmuş da Amerika kanaatinden caydınlmış, U'Tant muattal bırakılabilmiştir?

Bunun cevabını araştırırken bazı müşahitler, Son NATO Konseyinde Kongo hakkında muhafaza edilen derin sükûta işaret etmektedirler. Diğerleri tazyikin menşeinin daha ziyade Birleşmiş-Milletler Genel Kural müzakerelerinde ve özellikle Çinin teşkilâta kabulü bahsinde dönen pazarlıklarda aramaya meyletmektedirler. Nihayet bu tutum değişmesinde, Amerikan idaresinde Stevenson ve Bowles gibi liberal eğilimli şahsiyetlerin yenilgisini görenler de vardır.

Herhalde, Katangada bir hiç için ateş kesilmesi bir şeyhi, mühim bir şeylerin döndüğünü göstermektedir. Lumumbanın ve Hammarskjoeld'un ölümlerinin mesuliyetini hâlâ omuzlarından atamamış olan Çombe karşısında bir başarının avantajından vazgeçilmesi için dönen şeyin pek küçük bir şey olmaması gerekir.

davasını savunmak için silaha el atmış, tecavüze geçmiş olmasıydı. Her şeyden evvel muhasematı durdurmak gerekiyordu.

Diğer taraftan Birleşmiş-Milletler Genel Kurulundan çıkmış olan sömürge aleyhtarı kararlar da ikinci derecede kalmıştı. Bunlar da bir tecavüzü meşru kılamazdı. Hele Nehrunun bunun hariçteki prestijini kurtarmak ve dahilde yakın olan seçimlere bir zaferin taravetile girmek mülahazaları üzerinde tabiatile durulamaz, meselenin gizli saikleri araştırılamazdı. Güvenlik Konseyi bu gibi tesalarla meşgul, olunacak yer değildi.

Konsey, olayı objektif bir görüşle ele almış ve her şeyden evvel ateş kesilmesi gerektiği mülâhazasına başta yer vermiştir. Türkiye, Amerika, İngiltere ve Fransa tarafından müştereken sunulan karar tasarısı da bu fikirden hareket etmiştir. Bu tasarıda 1) Ateş kesilmesi, 2) Tarafların eski mevzilerine çekilmeleri, 3) Meseleye sulh yolu ile çare aranması istenmektedir.

Karar, çoğunluğu toplamıştır. Fakat Sovyet Rusyanın aleyhte karan veto teşkil ettiğinden, tasan reddedilmiş ve Güvenlik Konseyi hiç bir karar almadan dağılmıştır. Şimdi Genel Kurula gidilebilecektir.

Zaten Sovyet vetosundan az bir zaman sonra Portekiz sömürgelerinin teslim bayrağı sektikleri haberi de gelmiştir.

Yeni Gine

Hind kuvvetlerinin Portekiz sömürgelerine karşı harekete geçmelerinden 48 saat sonra Güney - Doğu Asya ve Pasifik dünyasında yeni bir tehdit narası yükselmiştir. Endonezya Cumhurbaşkanı Ahmet Sukarno, 100 bin kişilik bir halk kitlesi önünde söylediği nutukla "İrian" Batı Yeni Gine-nin kurtuluş savaşı için hazırlık emrini vermiş, "Endonezyanın bağımsızlığını korumak ve Batı Yeni Gineyi kurtarmak için genel seferberliğe hazır olun" demiştir. Endonezya, dünyanın bu köşesinde Hollandalıların son mülkü olarak kalan ve senelerden beri iki memleket münasebetlerini bir çıkmasa sokmuş bulunan Batı Yeni Ginede müstakil bir "Papu" devleti kurmak manevralarına gerekirse kuvvete başvurarak karşı koyacak, Hollanda tahrikleri bu minval üzere devam ederse, silaha sarılmaktan çekinmeyecektir. Başkan Sukarno bu hususu Amerika Birleşik Devletleri Başkam Kennedy'ye de bildirmiştir ve Sukamonun Cakartada söylediği nutkun akabinde Batı Yeni Gine hava sahası Endonezya uçakları tarafından kontrol altına alınmış, Endonezya donanması Groenland ve Avustralyadan sonra dünyanın üçüncü derecede büyük adası olan, fakat pek az tanınan Yeni Gine sularında manevralara başlamıştır.

Pandit Nehru
Silâhbaşı!

Papular adası..

Newyork'un milyarder Valisi ve gelecek seçimlerde gözde bir Başkan adayı olan Rockfell'er'in oğlu, geçen ay bu adada ilmi incelemeler yaparken kaybolduğu için, Yeni Gine adı gazetelerde birkaç kere görünmüş ve belki bu münasebetle birkaç kişiyi de okul yadigârı atlası yeniden açmaya sevketmiştir. Bugün, silâh kullanmak tehdidi ile Başkan Sukarnonun kurtarmaya kalktığı "İrian", bu büyük adanın batı kısmıdır. Vaktile Alman sömürgesi olan doğu kısmı ise, simdi Avustralyanın elindedir. Ada, Pasifikte, Avustralyanın hemen kuzeyinde, batıdan doğuya doğru incelerek, 2 bin 600 kilometre boyu ile yan gelip yatmış gibi bir manzara göstermektedir. Batısında Mo--uk adaları, doğusunda ise Salamon ve Yeni Hebridler bellibaşlı işaret noktalarım teşkil etmektedir.

Endonezyanın, üzerinde hak iddia ettiği kısım, tepesinde kar ve buzullar eksik olmayan dağlar, daha aşağılarda tam bir üstüva iklimi, balta girmemiş ormanlar ve sökülmez bataklıklar ile 400 bin kilometre kare yüz ölçümlü Ur arazidir. Halkı Papulardır. Bugün kırk yaşım aşmış olanların okul çağında, sosyoloji kitaplarında devrimizin en iptidai toplum şekli olarak okudukları Avustralya kabileleri aslında bu Papulardan galattır.

Lâkin, Allah kullarından hiç bicili cehalet ve vahşet içinde bırakmaya razı olmadığı için, işbu Papu kullarının başına da gayet medeni ve şefkatli Hollandalılar göndermiştin Bugün Batı Yeni Ginede 5 bin kadar Hollandalı 1,5 milyon kadar Papuyu çalıştırarak, kereste, kopra ve petrol istihsal etmekte ve hariçten herhangi bir müdahaleye karşı ihtiyat tedbiri olarak Papuların hükümet kurmaya kararlı olduklarım ilân etmektedir.

İhtilat tehlikesi

Aslında bugün Endonezyayı teşkil eden adalar gibi Yeni Gineyi de ilk bulanlar 15. asır keşif seyahatleri sırasında Portekizliler olmuştur. Fakat, eski tarihlerimizin tâbirile "Portakal", Hindistan ve civarına öylesine meftun kalmıştır ki, sonunda Endonezya ve Yeni Gine, Hollandalıların kısmetine düşmüştür. Hollandalılar bu bölgede sistemli "esir - işçilik"in ilk mucitleridir. Onun içindir ki, İkinci Dünya Savaşında Endonezyalılar, Japon istilâsını âdeta bir kurtuluş gibi karşılamışlar ve savaş sonunda çekilen Japonlardan aldıkları silâhlara güvenerek derhal istiklâl ilân etmişlerdir. Ne var ki, bu fiili istiklâl Hollandalılar tarafından ancak 1949'da teslim edilmiş ve Batı Yeni Gine meselesinin halli bir sene sonraya bırakılmıştır. İşte o gün bugün, Batı Yeni Gine konferanstan konferansa sürüklenmekte, Birleşmiş-Milletlerde beyhude müzakerelere konu teşkil etmektedir.

Portekizlilerin Hindistanda son nevki ve mevzilerini kaybettikleri gün Başkan Sukamonun "İrian Savaşı" için hazırlık emri vermesi bir felsefî tarih görüşünü aksettirmekten hali değildir. Fakat, hatırlamak gerekir ki, Yem Ginenin doğu kısmı Avustralyadadır ve bu memleket ada üzerindeki çekişmelerden çok sinirlenir gibi bir hal takınmaktadır. Yine kaale almak gerekir ki Avustalya, Commonwealth üyesi olmaktan maada, ANZUS - Avustralya, Yeni Zelanda, Amerika - ve SEATO Güney Doğu Asya Paktının üyesidir. Buna karşılık komünist Çin, Endonezyayı desteklediğini ilân etmektedir. Bütün bunlar, küçük bir ihtimal le de olsa, ihtilâf doğurabilecek unsurlardır. Bunlar göze alınabilirdi. Eğer memleketinde "Güdümlü demokrasi" tatbik etmekte olan Başkan Sukamonun halis niyetlerinden ve Papuların Endonezya idaresinde Hollandalılardan gördükleri muameleden daha iyisine mazhar olacaklarından emin olunabilseydi!..

KİTAPLAR

İki Neslin Tarihi

(Ahmet Cevat Emrenin hatıraları, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1960, Nurgök Matbaası, 575 *sayfa 10 Aral*

Ahmet Cevat Emre, yani "İki Neslin Tarihi" veya "Mustafa Kemal Neler Yaptı?" adlı hatıraların yazarı, geride bıraktığımız hafta içinde 85 yaşında Tanrının rahmetine kavuştu. Yaşıtları onu, Ahmet Cevat Emre adıyla hatırlamakta belki güçlük çekerler. Ama, sadece Ahmet Cevat veya Giritli Cevat yahut da Cevat Resmo denildiği zaman, yaşıtları arasında Ahmet Cevat Emreyi tanıyıp hatırlıyacakların sayısı hayli kabarıktır.

İki Neslin Tarihi" adlı kitap Ahmet Cevatın hatıralarını bir araya getirmektedir. Ancak bu hatıralarla kitabın birinci ve İkinci adlan arasında bir ilgi bulmak son derece zordur. Ahmet Cevat da bunu görmüş olacak ki, kitabınla iç kapağında, iki adın altına ayrıca bir açıklama koymuş, "Son asırda memleketin geçirdiği en mühim tarihi vakaların en canlı ve doğru hikâye ve tasviridir" demiştir. Maamafih, bu açıklamanın Ahmet Cevat yerine kitabın yayıcısı tarafından konması daha büyük bir ihtimaldir.

Ahmet Cevat, önce hayatının hikâyesini anlatmaya başladığı kitabının ortalarında bir genişçe fasılda, hatıralardan ayrılmakta, kendi yaşadığı günlerin pek bilinen ve orta okul kitaplarına bile geçmiş tarihini yazmaktadır. Kitabın sonlarına doğra ise, kitabın bir hatıra kitabı olduğunu hatırlıyarak, tekrar hatıralarına dönmektedir. Kitap 67 fasla bölünmüş ve her fasıl da kendi içinde fıkralara ayrılmıştır. Ahmet Cevat Emre gerçekten iyi bir yazar olduğu için kolaylıkla okunan bu hatıralar elidinde, pek özel meselelere dokunulduğu gibi, bilinen şeylerin de tekrarına oldukça sık rastlanmaktadır.

Giritte ortahalli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Ahmet Cevat, hatıralarına doğduğu günden itibaren başlamıştır. Bu sebeble okuyucu, 1876 yılından itibaren Giritteki Türk azınlığının yaşayış şartlarını, Girit isyanlarını, Giritte o yıllarda bağımsızlık Yunanistana ilhak için uğraşan Rumların davranışlarını, 19. yüzyılın son günlerinde Abdühamit idaresi altındaki İstanbulu, o günlerin Kuleli ye Harbiye Mekteplleri hayatını, bu okullardaki Jön Türklerin gayretlerini, Türkiyede istibdada karşı başlayan hareketleri gayet iyi bir şekilde anlatabilmektedir. Sınıflarının hep birincisi olan, İstibdada karşı hareketlere karıştığı için Abdülhamit taraf ından Trablusgarba sürülen Ahmet Cevat, o günlerin şartlarını da hatıralarında gene gayet akıcı bir dille ve merak uyandırıcı bir şekilde anlatmaktadır.

1908'de Meşrutiyetin ilanından sonra İstanbula dönen Ahmet Cevat, bundan sonra İstanbulda gazetecilik yapmış, İttihat Terakki Partisinin içine girmemekle beraber, bu parti erkânına yakın olarak çalışmış, devrin şöhretlerinin ahbabı ve dostu olarak devrin kültür ve fikir hayatına katılmış, daha ziyade yayınladığı kitaplarla dikkati çekmiştir. Ahmet Cevatın hatıralarının en enteresan taraflarından biri, Türkiyede ilk defa kooperatiflerin nasıl kurulduğunu, bu kuruluşlara kendisinin nasıl önayak olduğunu ve bilâhare İttihatçı Kara Kemalin müdahalesiyle Büyük Harp içinde kooperatifçilik fikrinin nasıl öldürüldüğünü anlatan satırlardır.

Türkiyede izcilik hareketlerinin başlamasında da önayak oluculardan biri olan Ahmet Cevat, daha sonra İstanbul Darülfünununda Ural-Altay dilleri asistanlığı ve doçentliği yapmıştır. İstiklâl Savaşından sonra ise, bilhassa Türk dili üzerinde yaptığı çalışmalarla Atatürkün dikkatini çekmiş, Lâtin alfabesinin kabulü için yapılan çalışmalara katılmış ve ömrünün geri kalan kısmım hep Türk dil davasına harcamıştır. Hatıralarında enteresan hususlardan bili de, Atatürk ve onun etrafındakilerin dil konusunda yaptıkları çalışmalara ışık tutan satırlardır.

Dirilen Şehir

(Jules Romains'in romanı, çeviren Sabahattin Eyuboğlu, resimleyen Ferruh Doğan, Ataç Kitabevi yayınları 24, İstanbul Ekin Basımevi 1961, 64 *sayfa 200 kuruş)*

Ünanimizm, yirminci yüzyılın, düşünce ve sanat alanına getirdiği bir akımdır. Başlangıcı tâ ondokuzuncu yüzyılın başına kadar uzanmakta, romantiklerde izleri görülmektedir ama, saati dünyasında asıl yerini 1900'ü hemen takip eden yıltarda Fransada bulmuştur. Türkiyede pek az bilinen bu sanat ve düşünce akiminin bellibaşlı sözcüsü, Jules Romains'dir. Rene Arcos, Georges Duhamel, Albert Gleizes, Henri Martia, Charles Vildrac da bu akımın Kurucularındandır. Jules Romains'in "Dirilen Şehir" adlı kitabını Türkçeye kazandıran Sabahattin Eyuboğlu» "Unanimizm'i "Hep birden yaşama" diye çevirmiş.

Ünanimizm yahut "Hep birden ya» şama"nın Batı edebiyatında şiir, roman, hikâye alanlarında çeşitli örnekleri vardır. "Dirilen Şehir" de bu örneklerin en kuvvetli ve kudretlilerinden biridir, Sabahattin Eyüboğlunun Türkçeye kazandırdığı Jules Romains'in romanının özeti şudur: Fransada Parise, büyük şehirlere Uzak bir kasaba... Yüzü dış dünyaya kapalı, yeniliklerden hoşlanmayan, politikadan uzak, kendi içine dönük, sessiz, durgun bir taşra kasabası... Günün birinde bu kasabaya bir posta memuru gelir. Kasaba bu genç adamı, genç adam da kasabayı yadırgar. Genç adam bir süre bir ot gibi kasaba içinde yaşar gider. Kasabanın havasına, kendi kaderine baş eğmiştir. Ama bu çok sürmez. Günün birinde sıkıntıdan patlayacak bir haldeyken, şehir çarşısında bir genel helanın duvarına, her türlü düşünceden uzak kalmış kasabalıları şaşırtan, düşünmeğe sevkeden, dolayısıyla da canlarını sıkan bir cümle yazar. Helaya her giren bu cümleyi okur. Okuyan düşünür, düşündükçe kan beynine çıkar. Derken şehrin havası değişir. Günün birinde cümle helanın duvarından silinir ama, zihinlerden silinmesi mümkün olmaz. Kasaba kıpırdandıkça kıpırdanır, yepyeni bir hava kazanır.

Düşünce şuurlarını zorlayan "Dirilen Şehir" adlı roman ufacık bir ciltir. Son derece kolay okunmaktadır. Bilhassa Ünanimizm hakkındaki açıklamanın peşinden okunduğunda Dirilen Şehir"in getirdiği mesaj ortaya daha iyi çıkmaktadır. Ne yazık ki, Türkçeye ünanimizm akımının sözcüleri olan başka örnekler çevrilmediği için, insan sadece "Dirilen Şehir"i okumakla tam anlamıyla doymuş olmuyor.

C E M İ Y E T

Devlet sırlarına kimsenin aklı ermiyor. Aydemir Balkan geldi, Aydemir Balkan gitti, Aydemir Balkana sual soruldu, Aydemir Balkan hakkında sözlü soru açıldı... Aydemir Balkan, sonunda vazifesinin başına uçakla gitti!.. 5000 lira yolparası... işin en sarih neticesi bu!.. Bu kadar zengin bir devlet için de 5000 liranın lâfı olmaz!...

Bir zamanlar da, bir evrakı imzalatmak veya unutulmuş bir smokini falan sahibine yetiştirmek için Park Otel istikametinde uçaklar kalkıyordu!...

Adı Mehmet Aliydi. Bütün imkansızlıklara rağmen, ilkokulunu okumuş, ortasını atlatmış, lisesini de bitirmişti. Bir banka adına Avrupaya gönderiliyordu. Bu İşlerde bir kefalet meselesi vardır. İki tanınmış avukat bankaya karşı kendisine kefil olmuşlardı. Pasaport için başvurduğu zaman, kendisine "sen dışarıya çıkamazsın" dediler... Bir arkadaşına mektubunda: "yarın güneş doğacaktır" diye yazmıştı. Bazı aklı evveller, bu "doğacak güneş" deyimi üzerinde akla durgunluk verecek yorumlarda bulunmuşlardı..

Nihayet halden laftan anlar Sıtkı Ulay Paşanın gayretiyle iş halledildi ve oğlan Avrupaya gitti!..

Aman, kimse artık "güneş doğacak" falan demesin, sakın!...

O arada da şu öğrenildi: Meşhur Bankanın gönderdiği öğrencilerin dördüne de "sonradan banka hesabına şu kadar sene çalışacaklarına, eğer çalışmazlarsa tahsil masrafı olan 200 küsür bin lira ödeyecekleri"ne bankanın hademeleri kefil olmuşmuş!..

Burhan Apaydın
Tevilen ikrar

Fuat Köprülü, uzun zaman partisinin adını şu sebepten ötürü açıklamamışmış: "Bir isim bulduk mu, duyarlarsa, hemen kapıveriyorlar..."

Bir de, karganın peynirini kapan tilkiyi ayıplayanlar var!..

Celal Yardımcı:

"— Gazetelerden ikisi hariç, neşriyat iyi gidiyor" demiş.

Doğrusu iç açıcı bir durum bu O iki gazeteye de ihtar mı vermeli.

İmar Bakanlığında bir seminer tertiplendi. Seminerde Müsteşar Nihad Yenen oturuyordu. Yanında 5-6 kişi el bağlamış, ayaktaydı.

Teftiş Heyeti Başkanı Namık Erverdi, bunlara:

"— Oturun, Nazi toplantım değil burası"dedi.

Müsteşar Nihad Yenen, Almanyada tahsil görmüştür. Bir Alman hanımıyla evlidir. Türk - Alman Cemiyetinin başkanıdır. Çocuğu Alman mektebine gitmektedir.. vs.. vs...

İmar Bakanlığında, gecekondular konusunda bir toplantı» Herkes çağrılmış... Bir evvelki Bakan Rüştü Özaldan başka...

Rüştü Özal, birkaç gün evvel Bulvar Palasa - Emlâk ve Kredi Bankasının bütçesindende Bakan tarafından çağırılmıştı. Böyle unutkanlıklar, çok eski zamandanberi usûldendir!..

NATO delegasyonu başkanı Nuri Birgi, Pariste, Foche Avenue'de 55 numarada, Madam Onasis'in apartmanının tam yanında, zevkli bir apartman kiralamıştır. Apartmana her girenin, ihtişamdan gözleri kamaşmaktadır. Yalnız Nuri Birgi bu umumi hayranlığa katılmamakta:

- Bu Paris beni öldürdü" diye söylenmektedir.

Bu gidişle, arkadaşları, Nasred din Hocanın "ver şu kaşığı, biz de ölek" dediğini hatırlayıp ona:

"— Ver şu Parisi, bizi de biraz öldüre" derlerse, hiç şaşmamalı!..

Yalnız, o zaman kim ölür, şimdiden pek bilinmezi...

Burhan Apaydın Kayseriyi ziyaret ediyor ve oradaki arkadaşlarıyla konuşurken şöyle diyor:

"— Gelen ziyaretçilerinizden af konusunda talepte bulunmayın!"

Celal Yardımcı ise

Fuat Köprülü
Patent meselesi!

"— Biz istemiyoruz sizin affınızı, mı diyelim?" diyor.

Öyle mi desinler?.

Bu şehirliler çok cahil kimseler. Birkaç şey bilirler, ötesini bilmezler... Menderesi bilirler, koskoqa Kervan Ağayı bilmezler... Halbuki Kervan Ağa Beytuşebapta yaşar ve büyük bir aşireti idare eder.

Kervan Ağanın aşiretinden birine "kimin nesisin?" diye sorsanız, el bağlayıp cevap verir:

"— Kervan Ağanın kuluyum"...

Menderes için hiçbir zaman bu kadarı yapılmamıştır!.. Menderes mütevâzi adamdı, vesselam!...

Ekrem Alican artık "açıldı". Gülümsüyor, gülüyor, şakalaşıyor. Hatta basınla bile sarmaşdolaş!.

Geçen gün bir gazeteci arkadaşımızın evliliğinin yıldönümünde karısıyla beraberdi ve en şen misafirdi.

Hariciyecileri diğer memurlar nasıl yadırgamasınlar!... Hariciyeciler itendi aralarında güzel eğleniyorlar.. Meselâ bilmece oyunu oynıyarak... Bir salonda toplanıyorlar. Biri dışarıya çıkıyor, kalanlar, aralarında bir kelime üzerinde karar kılıyorlar. çıkan, geri dönüyor. Kalanlar sadece ona Jestle cevap veriyorlar ve o yokluğunda düşünülen kelimeyi veya cümleyi buluyor!.. Bu oyunu saatlarce zevkle oynıyanlar 40-50 yaşları arasında!..

En güzel tahlilleri ekseriyetle hanımlar yapar. Bu tutumu da bir hanım şöyle yorumladı:

"- Hayatın hırpalamadığı insanlar çocuk kalırlar..."

Çocuk kalmalarına kimse direnmiyor ama, hayat acaba neden onları hırpalamıyor?..

KADIN

Ankara

Bir köy odası

Siyah saçlı, düz siyah elbiseli, gümüş kolyeli genç kadın elindeki tahta tepsiyi büyük bir dikkatle sallamaya başladı. Etrafını büyük bir kalabalık sarmıştı, hayretle onu seyrediyorlardı. Genç kadının tepsiyi bıraktı ve kenara biriken taşlan göstererek:

"— İste, Anadoluda bulguru böyle ayıklarlar. Bu ağaç tepsiye de tepür derler" dedi.

Tepsi hakikaten ağaçtan yapılmıştı ve içinde de bulgur vardı. Ama iç kısmı modern motiflerle süslenmiş, nefis bir dekorasyon tabağı olmuştu.

Olay, bitirdiğimiz hafta içinde Kavaklıderede, Türk - Amerikan "Kadınları Kültür Derneğinin Türk Başkanı Beraet Rendanın evinde cereyan ediyordu. Konuşan genç kadın ise, Türk El Sanatlarım Tanıtma Derneğinin faal bir üyesi Sevim Payzındı. Türk - Amerikan Kadınları Kültür Derneğinin, Numune Hastahanesi çocukları yararına tertiplediği çayda bir Türk köy odası köşesi tanzim etmek ve Türk dişleri hak kında konuşmak üzere gelmişti. Kilimle kaplı sedirin üzerinde bağdaş kurmuş olan eski Türk işi elbiseli bir kadın, Münevver Akpınar, sarısın bir Amerikalının kahve falına bakıyordu. Amerikalılar bu işe düşkün görünüyorlardı. Fala baktırmak için adeta kuyruğa girmişlerdi. Münevver Akpınar, hasta çocuklar yararına bir hayli para kazandı.

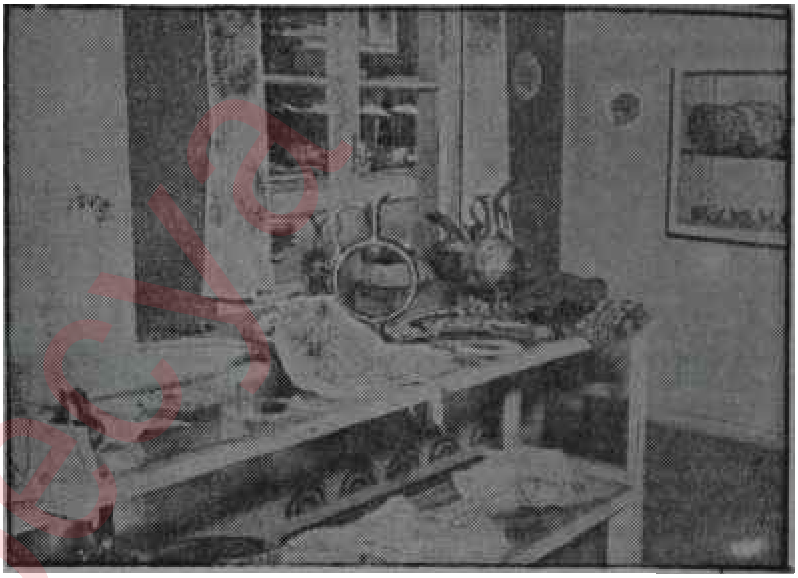
Amerikalılar, pek yemeğe cesaret edememekle beraber, Türk El Sanatlarını Tanıtma Derneğinin nefis bakır tepsilerinde teşhir edilen cevizli sucukları, renk renk pestilleri, samsayı, yufka ekmeğini de çok dekoratif bulmuşlardı. Beraet Rendanın evi o gün doldu, taştı. Köy tipi oda köşesi özellikle ilgi çekiyordu. Bu arada üyeler dolaşıyor ve hastahanede çalışmak üzere gönüllü avlıyorlardı. Bunun için en çok emek sarf edenlerden biri de İngiliz Kültür Ataşesinin eşi Cicely Hancork oldu. Bir başka İngiliz hanım, Sevim Payzının boynundaki gümüş kolyeyi merak etmişti, ne işi olduğunu sordu. Sevim Payzın güldü, sonra neşeli bir sesle:

"— Bu. Antebin tekerlekli kolye--idir. Bizim derneğe gelirseniz daha çok çeşitlerini görebilirsiniz. Satış mağazamız İzmir çaddesindedir" diye cevap verdi.

Türk El Sanatları

Türk El Sanatlarını Tanıtma Derneği 1953 yılında Ankarada kurulmuştur. Gayesi, Türk el sanatlarım toplamak, bazılarını aynen, bazılarım günün ihtiyaçlarına uydurarak piyasaya arzetmektir. Gayesine sadık kalan dernek sekiz senede yerini yapmış, sağlam bir müessese haline gelmiştir. Türk El Sanatlarım Tanıtma Derneğinin çalışkan üyelerinin en çok övündükleri şey, mesela, vaktiyle yalnız kaba bakır tencereler yapan el sanatkârlarının bugün birer sanat eseri denebilecek dekoratif bakır eşyalar yapmalarına önayak olmuş olmalarıdır. Yılbaşı dolayısiyle İzmir caddesindeki şık lokal, yeni çeşitlerle zenginleştirilmiştir. Mağazada daima bulunan kıymetli, Türk motifiyle işli Rize keteni örgülerin, Antep işi sofra örtülerinin, goblen ve hesap işi parçaların yanında, değişik, ucuz, küçük hediyelikler de vardır. Bu yıl çok moda olan zincir kolyeler mevlevi, saz çalan adam madalyonlarıyla yepyeni bir şekilde ortaya çıkarılmıştır. Yirmibeş liraya satılan telkari bir iğne çeşitli şekillerde kullanılabilmektedir. Göz boncuğundan anahtarlık, minik ut ve bağlamalar, yeni yıl için Türk kızı bebeğiyle yapılmış duvar takvimleri, oyalı mendiller, erkek ve kadın mendilleri bu küçük hediyelikler arasındadır Yılın yeniliği, oyalarla yapılmış renkli demetlerdir. Bunları birleştirip, çiçek şeklinde yakaya takmak veya kolye olarak kullanmak mümkündür. "Çintemani" motifleriyle islenen sifon gece başörtüleri de gayet caziptir ve değişik şekillerde bağlanmaya müsaittir.

Anadolulu köylü kadının kullandığı klasik gümüş kolyeler, habbeliler, mercanlılar, halhallılar ve telkariler hemen hemen hiç bir değişikliğe tâbi tutulmamıştır ve o nisbette de güzeldir. Türk El Sanatlarım Tanıtma Derneğinin en güzel parçaları belki bakırlardır. Bakırlar Türk usulü, el işi dövme mahsulüdür. Çoğu, Hitit medeniyetinden kalma eserleri kopye etmektedir. Modeller Eti müzesinden alınmıştır. Vaktiyle rakı soğutmak için kullanılan simit seklinde bir toprak vazo, bakırdan dövülerek ve tek parçadan çıkartılmıştır.

Türk El Sanatları sergisinde bir köşe

Faydalı teşebbüsler

Türk El Sanatlarını Tanıtma Derneğinin üzerinde durduğu bir el sanatı da kilim ve dokumadır. Dernek, kilim ve dokumayı modern dekorasyonun kaçınılmaz bir parçası olarak İlan etmiş ve bunun tutunmasında başarı kazanmıştır. Bunları yalnız yere sererek değil, döşemecilikte de kullanmak mümkündür. Derneğin bunlarla yaptırttığı derili büyük kadın çantaları da son yılların klâsik modasına girmiştir.

T. K. B.

Cakalı basın toplantısı

Bitirdiğimiz haftanın ortalarında birgün Türk Kadınlar Birliği Ge-

nel Merkezine bir basın toplantısı sebebiyle davet «dilen gazeteciler, birlik binasında hiç te alışık olmadıkla n bir manzara iİle karşılattılar. Kadınlar Birliğiyle alâka dereceleri bilinmeyen bazı erkekler, iç içe geçme iki salonla aralıkta yer almış bulunuyorlardı. Necatibey caddesindeki apartman katının antresinde, hatta sokakta dolaşan güçlü kuvvetli daha birçok adamlar göze çarpıyordu. Gene salonda oturmakta olan başörtülü, güçlü kuvvetli, orta yaslı bir kadın, bir ara birliğin kapısından başını uzattı ve koridorda dolaşan adam lara:

— Artık gidebilirsiniz, mesele çıkarmadılar" dedi.

Bahis konusu basın toplantısı, Türk Kadınlar Birliği müteşebbis idare heyeti eski başkanı Feriha Öztürk tarafından yapılıyordu. Bilindiği gibi, Feriha Öztürk bir süre evvel, idare heyetinden geçirmeden bazı tasarruflarda bulunma ithamı ile idare heyeti tarafından düşürülmüş ve yerine aynı idare heyetinin bir üyesi olan Günseli Özkaya getirilmişti. Feriha Öztürk, Günseli Özkayanın başkanlığının hukuki olmadığını iddia ediyordu. Çünkü T. K. B. nin tüzüğüne göre genel kongrede seçilen başkan, ancak genel kongre tarafından düşürülür ve gene genel kongre tarafından başa getirilebilirdi. Fakat müteşebbis heyet için iş değişiyordu. Feriha Öztürkü genel kongre değil, idare heyeti başa getirmişti. Başkanın, idare heyetinin kendisini düşürebileceği gibi, aralarından bir başka üyeyi başkan seçebileceğini de kabul etmesi gerekiyordu. Fakat gövde gösterili basın toplantısına yol açan mesele bu değildi Feriha Öztürk yalnız başkanlıktan düşürülmekle kalmamış, birkaç gün evvel haysiyet divanının bir karan ile Türk Kadınlar Birliğinden de ihraç edilmişti. Birlikten ihraç edilen bir üyenin birlik binasında basın toplantısı tertiplemesi imkânsızdı.

Nitekim idare heyeti toplantıdan haberdar olur olmaz buna müsaade etmemek kararını aldı, fakat gazetecileri kapıdan çevirmek gibi bir durumun yaratılması sonradan hoş görülmediğinden, bu karardan vazgeçildi ve basın toplantısını takip et inekle yetinildi.

İşte böyle bir mukavemetle karşılaşabileceğini hesaplıyan eski başkan Feriha Öztürk, güçlü kuvvetli arkadaşlarıyla 27 Mayıs İnkılâbından evvel birlikte çalışan "eski emektar-lar"ı da yardımına çağırmıştı.

Feriha Öztürke göre kendisinin Haysiyet Divanı kararile birlikten ihracı "da usulsüzdür, Çünkü kendisi

Türk-Amerikan Kadınları Kültür Derneği çalışıyor

Değerlendirilen zaman

Haysiyet Divanının karşısına çıkmamış ve kendini savunmamıştır. Vakıa Haysiyet Divanı bunun için kendisine bir davetiye göndermiştir ama, Feriha Ötürk bu davetiyeyi tebellüğ etmemekte ısrar etmiştir ve kanaatince ihraç, böylece usulsüz olmaktadır. Eski Başkan, hakkında dolaşan rivayetlere uzun uzun cevaplar verdi. Öylesine uzun konuştu ki, dinleyicilerin işin içinden çıkmasına imkân yoktu. Eski Başkan herhangi bir tasarrufta bulunmak için idare heyetinin kararını aldığını, fakat bunun için para hesaplarını heyetin tasvibinden geçirmediğini, çünkü tüzükte böyle bir maddenin bulunmadığını da ayrıca ifade etti. Öztürk bu konuda Cemiyetler Kanununun tüzüklere hâkim olduğunu ve herhangi bir masrafın İdare heyetinin tasvibinden geçirilmesi zaruretini ya bilmiyordu, ya da unutmuştu.

Konuşmasında, Günseli Özkayanın, kendisinin İstanbulda bulunmasından istifade ederek ve idare heyeti üyelerini kandırarak kendisini başkan seçtirttiğini ima ettiği içindir ki basın toplantısını dinleyen idare heyeti üyeleri kaplarına sığamaz bir hale geldiler, Özkayannı kendini savunmasını istiyorlardı. Gazetecilerden bir kısım buna itiraz etti. Bu, basın toplantısı anlayışına zıttı. Bazı gazeteciler ise, vicdani kanaat getirebilmek ve doğru haber verebilmek için iki tarafın da konuşmasını arzu ediyorlardı.

Basın toplantısı bir gizli celse ile sonuçlandı. Gazeteciler eski ve yeni başkam birliğin bir başka odasında âdeta yüzleştirilmek zorunda kaldılar.

Mesele zaten adliyeye intikal etmiş durumdadır ve netice T.K..B. Genel Kongresinde açıklanacaktır.

MUSİKİ

Bilanço

Ölenler ve gidenler

Türk müzik dünyası, 1961 yılı içinde iki büyük kayıp verdi: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası nın arpisti Nazmiye Ünlü ve Devlet Konservatuarı Müzik Tarihi öğretmeni Mahmut Ragıp Gazimihal... Bili ilk Türk kadın arp icracısı, öbürü İlk Türk müzikologu.. Mahmut Ragıp Gazimihal, geride, sayım otuza yaklaşan kitap ve yüzlerce makale bırakmıştır. Daha basılmamış olan eserlerinin sayısı da bir hayli kabarıktır. Çeşitli müzik konuları üzerinde şahsi incelemeler yapmış olan değerli müzikologun ölümüyle Türk müzik aleminin kaybı gerçekten büyük olmuştur.

1961 yılının sonunda viyolonselist Martin Bochmann ile klârinetist Hayrullah Duygu Türkiyeden ayrılmışlardır. Martin Bochmann, Devlet Konservatuvarında viyolonsel ve oda müziği öğretmeniydi. Yıllardan beri Ücretinin azlığından, Konservatuarın ecnebi uzmanlara verdiği maaşlarda ki adaletsizlikten şikâyet etmiştir. Nihayet İngilterede hatırı sayılır bir mirasa da konunca, rahat bir nefes aldı ve duvarlara karşı konuşmaktan kurtulduğuna sevinerek Türkiyeyi terketti. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası klarinetisti ve Devlet Konservatuarı klârinet Öğretmeni Hayrullah Duygu ise Almanyaya bilgi, görgü ve ihtisasını arttırmak üzere gitmiştir. Bochmann'ın ve Hayrullah Duygunun Konservatuardan ayrılmasıyla bu kurum, çalışma devresinin başında iki değerli öğretmenden mahrum kalmış olmaktadır.

Askıda kalanlar

1961 yık içinde dört önemli mesele askıda kalmıştır: Konservatuar Kanunu bu meselelerin başında geliyor. Geçen yıl Konservatuar Kanunu üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmış, fakat hazırlanan tasarı Meclise getirilememiştir. 25 yıl önce kurulmuş olan Konservatuar, bu gidişle, iyice daralmış kısa pantalonlu elbisesinin içinde bir yıl daha dolaşacağa benzemektedir.

1961 yılı teinde Devlet Radyosunun müzik yayınları da battığı çukurun dibinden çıkarılamamıştır. 27 Mayıstan sonra, büyüklerden birinin akrabası olduğu tein Ankara Radyosunun Müzik Yayınları Şefliğine getirilen ve o günden beri cehaletiyle kırdığı potlar bini aşan bir şahıs hâlâ sandalyasında oturmaktadır. Radyo, 1961 yık içinde de akraba çiftliği durumunda kurtulamamış, değersiz çalgıcıların, müzikten anlamıyan prodüktörlerin yatağı olmakta devam etmiş, seviyesiz, yanlış yayınlarıyla hiçbir ilgilinin dikkatini üzerine çekememiştir.

1961 yılı, Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıkasının durumunu düzeltmiye de muvaffak olamamıştır. Türkiyenin tek senfonik bandosu, İhsan Künçerin emekliye ayrılmasından sonra, rütbesi ve kıdemi gözönünde tutularak, yerine, şeflikle zerrece ilgisi olmayan bir müzisyenin tâyini üzerine marş çalmaktan öteye geçemiyen sıradan bir kıt'a bandosu haline gelmiştir. Vakıa 2. Mahmudun kurduğu 150 yıllık topluluk bütün özelliğini, bütün değerini kaybetmiştir ama, bu olay, sanat meselelerinin memur zihniyetiyle, asker kafasıyla çözülemiyeceğini ispatlaması bakımından öğreticidir, faydalıdır.

1961 yılında askıda kalan dördüncü şey, Bornovadaki orgdur. Hayırsever bir zenginin Devlet Konservatuarına armağan ettiği değerli çalgı, nakliye masrafları ağır geldiği için Ankaraya bir türlü nakledilememektedir.

Şenlikler

Geride bıraktığımız yıl içinde üç tane sanat şenliği yapıldı. İstanbul Belediyesinin düzenlediği "İstanbul 1. Sanat Festivali" ve Türkiye Millî Talebe Federasyonunun düzenlediği "Uluslararası 6. Kültür Festivali" son derece kötü organize edilmişti, hiçbir özellik taşımıyordu. Ankara, İstanbul ve İzmirde yapılan uluslararası şenliğe Strasbourg Üniversitesi korosu, Utrecht Üniversitesi koro ve orkestrası, Stuttgart Teknik Üniversite orkestrası, Lyon Üniversitesi, korosu ve tek sesli TMTF Korosu katılmıştı. Gazetelere yeteri kadar ilan verilmediği, afiş aşılmadığı için şenlik son derece sönük geçti. Öte yandan Genç Oyuncuların dört yıldan beri her yaz Erdekte düzenledikleri sanat şenliği, Devletin her türlü yardımı esirgemesi yüzünden bu yıl çerçevesini daraltmak, sâdece tiyatroyla yetinmek zorunda kalmıştı. Ama bu şenliğin, sanatı Erdeklinin ayağına götürmek gibi bir amacı vardı. Ülkücü gençler, bayraklarını bütün güçlüklere rağmen 1961 yazında da ellerinden düşürmemişlerdir.

İstanbul Opera binası hâlâ iskelet halinde durmaktadır. Ankara ise, 1961 yılı içinde bir konser salonuna kavuşmuştur. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının malı olan yeni konser salonu, ayrıca, Türkiyenin ilk konser salonu olmak şerefini de taşımaktadır.

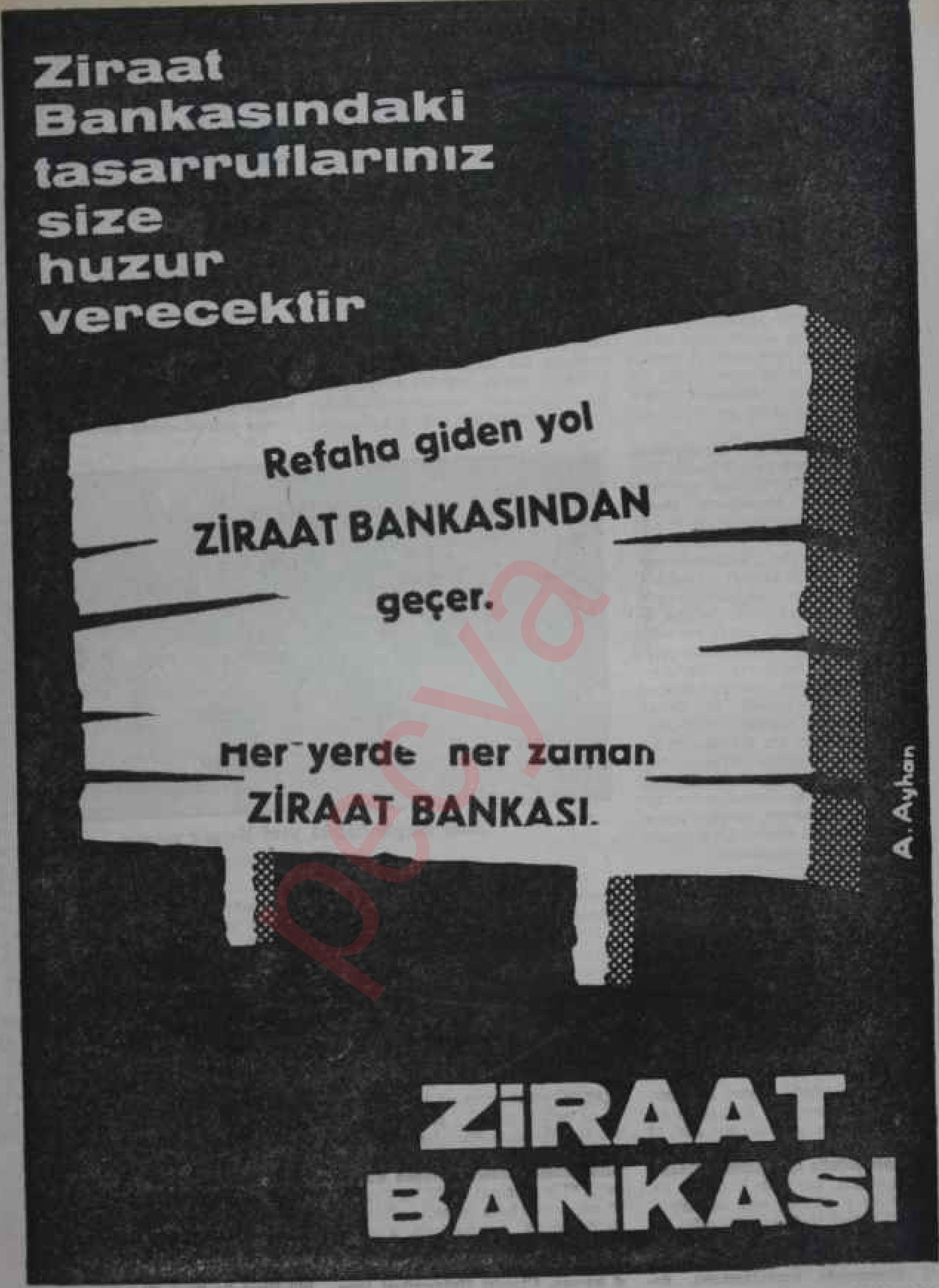
1961 yılının kazanç hanesine çalgıcıların, şarkıcıların ve bestecilerin memleket dışında kazandıkları başarılan da eklemek lâzımdır. Besteci Bülent Arel, Columbia Üniversitesinin elektronik müzik laboratuarını kurmakla görevlendirildi ve iki yıl daha Amerikada kalmağa karar verdi. Arelin elektronik müzik eserleri sanat çevrelerinde daima büyük bir ilgiyle karşılanmaktadır.

1961 yılı içinde Soprano Sabahat Tekebaş Viyanada bir resital verdi ve iyi tenkitler aldı. Basso Ayhan Baran da Bükreşteki Uluslararası Enescu yarışmasında beşinci mükafatı kazanmıştır. Soprano Suna Korad Bulgaristan ve Çekoslovakyada, viyolonist Ayla Erduran Kanadada, İdil Biret ile Suna Kan Sovyet Rusyada büyük başarı kazandılar.

Eski Sergievindeki yeni Konser salonu

Yeni yıla aktarılan

Ziraat Bankasındaki tasarruflarınız size huzur verecektir
Refaha giden yol
ZİRAAT BANKASINDAN
geçer.
Her yerde her zaman
ZİRAAT BANKASI.
A. Ayhan
ZİRAAT BANKASI

İstanbul

"Uyuyan Prens"

Oraloğlu Tiyatrosu, İbsenle perdesini açtıktan sonra, Terence Rattigan'ın hoş, zarif bir "saray komedisi'ni oynamıya başladı: "Uyuyan Prens".

Ankara seyircisinin "Derin, Mavi Deniz" ve "Ayrı Masalar" gibi ince ve psikolojik piyesleriyle tanıdığı İngiliz yazarı, 1953'de Kraliçe II. Elizabeth'in taç giyme törenleri yapıldığı sırada, şenliklere, şenlikli bir saray komedisiyle katılmak istemiş, "Uyuyan Prens"i yazmıştır. Ama artık saray tiyatroları devri geçmiş olduğundan, bu komedi sarayda değil, Londranın bellibaşlı tiyatrolarından Phcenix Tiyatrosu'nda oynanmış, başrollerini Vivian Leigh ile Sir Laurence Olivier canlandırmış ve "Coronation Season" un en ilgi çeken, rağbet gören oyunu olmuştur.

"Uyuyan Prens" bir saray komedisidir. Vakası da Londrada geçmektedir. Sahneye çıkardığı, kişiler ne İngiliz hanedanı, ne de İngiliz saraylılarıdır. Eserin kahramanları, yazarın hayal ettiği bir Balkan devletinin - Karpatya devletinin - Kral Naibi ile, yarı İngiliz, yarı Amerikalı bir müzikhol artistidir. Naip hazretleri V. George'un taç giyme törenlerinde hazır bulunmak üzere, çirkin ve zirzop karısı, oğlu genç Kral Nikola ve kalabalık maiyetiyle Londraya gelmiştin. Anlaşılacağı gibi, vaka seyircileri elli yıl kadar gezilere götürmektedir.

Naip hazretleri yakışıklı ve çapkın bir adamdır. Bir temsilde, sahnede görüp beğendiği güzel artistle tanışmak, başbaşa yemek yemek, şampanya içmek ve.. felekten bir gece çalmak ister ama, güzel Elaine Dagenham kolay elde edilecek kadınlardan değildir. Prensi bir hayli üzdükten sonra teşrifatçılara bir hayli ter döktürdükten, hayli komik durumlara da sebep olduktan sonra, nihayet yola gelir. Aslında yola gelen o değil, yakışıklı Prenstir. Çünkü tasarladığı macera, bir gecelik bir gönül eğlencesi olmaktan çıkmış, bir aşk halini alıvermiştir. Son perde kapanırken Naip hazretleri sevgi 11 gözdesini alıp kendi ülkesine götürmek için tatlı planlar kurmaya başlamıştır.

Sahnedeki oyun

Dekor ve kostüm bakımından çok külfetli böyle bir eseri Oraloğlu Tiyatrosunun o küçük sahnesine yerleştirmek, seyirciye de kabul ettirmek mucizeden farksız bir şeydir. Lale Oraloğlu, Teoman Orberkin pırıl pırıl dekor Ve kostümleri içinde, bu mucizeyi yaratmağa muvaffak Olmuştur. Mis Dagenham rolündeki çok tatlı oyunuyla da seyirciyi âdeta büyülemiş ve küçük tiyatrolar için çok tehlikeli bir denemeyi, büyük bir başarı haline getirmiştir. Şimdi bütün İstanbul bu delişmen hükümdar gözdesini görmek için Oraloğlu Tiyatrosuna koşmaktadır.

Sadri Alışık için, Londralı sarışın dilberin başını döndüren o yakışıklı, esmer Balkan Prensi biçilmiş kaftan olmuş. Lale Oraloğlu ile olan sahneleri kadar, öteki kişilerle olan sahnelerinde de, bu yaman Naibin, yalnız bir kadın kurdu değil, aynı zamanda bir siyaset kurdu olduğunu da belirtmeyi ihmal etmiyor.

Prensin mihmandarı, İngiliz diplomatı Peter'de İbrahim Delideniz, Grandüşesde Esin Eden isabetli tipler çiziyorlar. Genç Kralda Burçin Oraloğlu, genç Prenseste Can Dirim tazeliği içinde ölçülü ve sevimli oyunlarıyla dikkati çekiyorlar.

"Leyleğin Ömrü"

Münir Özkul, bu yıl da, Bulvar Tiyatrosunda bütün Aksaray semtini kahkahadan kırıp geçiriyor. Şimdi oynadığı eser, Melih Vassafla Muhip Dibeklinin Claude Magnier'den - "Blaise" adlı komedisinden • adapte ettikleri "Leyleğin Ömrü" dür..

Bu eser, geçen yıllarda, Pariste oynandığı zaman da büyük bir ilgi görmüş, uzun zaman afişte kalmıştır. Eserin Parislileri çeken tarafı, herhalde, yalnız oyun tarafı değildir. Parislilerin sahnede gördüğü kişilerin, olayların kendi hayatlarından alınmış kişiler, olaylar olmasıdır. Adaptasyonda eserin bu tarafı biraz zedelenmiş görünüyor. Çünkü, metresi olduğu zengin adamın çirkin kızını sevdiği genç ressamla evlendirmeyi, bu yoldan ona hem servet, sağlamayı, hem de onu kendine bağlamayı kuran bir kokotun elinde oyuncak haline gelen delikanlı, kızını böyle bir delikanlıya vermeğe razı olan, üstelik müstakbel damadının evini metresinden gizli - garsoniyer halinde kullanmaya kalkan zengin bir iş adamı, sonra bu gürültülü, patırtılı bekâr adam evinde - o güzelliğiyle!-saf ve temiz kalmış, efendisinden daha iyi resim yapmasını da beceren bir hizmetçi kız, bizim toplum hayatımızda benzerleri pek olmıyan tiplerdir. Bu bakımdan Fransız hamuruyla yoğurulmuş kişilerin, Aksaray seyircileri karşısına Selim, Yaman, Ayşegül, manken Semra gibi adlarla çıkarılması onlara gerçekliklerinden pek çok şey kaybettiriyor. Seyirciye de bu eserin sadece oyun yönüyle ilgilenmek, bu çeşit komedilerdeki sürpriz karşılaşmalarla, karamboller*

Özkul ve Selen "Leyleğin ömrü" nü oynuyorlar

Lâk,lak!..

Devlet Tiyatrosu ve Tenkid

Lütfi AY

Devlet Tiyatrosu, son yıllardaki olumlu, verimli çalışmalarıyla, yüklendiği ödevleri en iyi yerine getiren bir sanat kurumu olarak sivrilmektedir. Çalışmaları iyi niyetle gözleyen yerli, yabancı her tiyatroseverin teslim ettiği bir gerçektir, bu.

Öyle iken, son zamanlarda -hele yeni hükümet kurulalıberi- gazetelerde, dergilerde sanat tutumunu ve idaresini kötüleyen bazı yazılara rastlanıyor. Şüphesiz Devlet Tiyatrosu da, her sanat kurumu gibi, tenkide açık olmalıdır. Çünkü tiyatro sanatı adına milletçe sağlayabildiğimiz en geniş imkânların sahibi, gerçekleştirebildiğimiz en üstün seviyenin de temsilcisidir. Bu bakımdan tenkidin gözü en çok onun üzerinde olacaktır. Ama bu konuda yazılanların çoğu ne yazık ki kulis dedikodularından öteye gitmiyor.

Metin And, "Ulus'ta, bunların bir "bilanço özeti"ni çıkarmış. Önce, iyi niyetle, isin "olumlu yönü"nü belirtiyor: "Klasikleri, kalburüstü yerli eserleri demirbaş yapacak bir tiyatro" nun kurulması, Oda Tiyatrosunun bir deneme tiyatrosu haline getirilmesi, daha çok yerli eser oynanması gibi... Metin And 1957'den bu yana yazdıklarını tekrar okumuş, bütün bunları kendisinin salık verdiğini hatırlattıktan sonra, Genel Müdür öğütlerini tuttu diye sevmiyor. Şimdi gelin de tenkidin faydalarını inkar edin!..

Metin And, işin "olumsuz yönü"nü de -gene eski yazdıklarına bakarak- sıralıyor ve sanat bakımından önemli bulduğu bir suçlandırma üzerinde duruyor: Genel Müdür* "kendi oyunculuğunu belirtmek, vurgulamak için kendine rakip bildiklerini örtbas etmekte, onlara olmıyacak roller, karşılarına birtakım acemi oyuncular vermekte" imiş!.. Metin And, bu görüşü doğruladığını sanarak, benim "Hamlet" için "AKİS"te yazdıklarımdan bir parçayı alıyor, önce şunu söyliyeyim: "Öbür rollerde ayni üslûp, aynı yaratış bütünlüğünü bulamamak," o rollerin "kötü" oynandığı mânasına gelmez. Hele, "Hamlet" temsiline "kötü" damgasını vurmaya hiç yetmez. Olsa olsa, sanatlarına saygı beslediğimiz bazı değerli sanatçıların ulaştıkları ve ötesine aşabilecekleri bir yaratış çizgisi zorlamadıklarını gösterir. Kaldı ki o intiba da ilk temsil gecesine aittir. Sonraki temsillerde çok olumlu gelişmeler gördüm. İşte, ilgilileri öfkelendirmiş olsa da, uyarıcı tenkidin faydaları...

Ama asıl önemli olan Metin Andın benim yazımdan aldığı parçanın o iddiayı -sandığı gibi- doğrulamakta değil, yalanlamakta olmasıdır. Genel Müdür "rakip"lerinin karşısına "acemi" oyuncular veriyorsa, en iyilerini kendi oynadığı oyunlara saklıyor, demektir. Şu halde "Hamlet"i kendisi oynadığına göre, karşınına aldığı oyunlar istendiği kadar iyi değillerse bu iddia kendiliğinden düşmüyor mu?Yok, Genel Müdür büyük aktörlere küçük roller verip karşısında eziyor, denilmek isteniyorsa, "Hamlet"deki öbür rollerin "küçük" roller olmadığını, hem sonra "büyük" sanatçıları küçük rollerde bile kimsenin ezemiyeciğini, tersine basan büyük rolleri gölgede bile bıraktıklarını Metin And herkesten iyi bilir.

Bu konuda belirtilmesi faydalı olacak gerçek, acı gerçek, yedi sahnede yedi ayrı eseri aynı zamanda oynamak zorunluluğunun, Devlet Tiyatrosuna, sahneye konulan eserlerden hiçbirine en ideal kadroyu sağlamak imkanlarını vermemesidir. İşte asıl tenkid konusu yapılacak, hal çaresinin mutlaka bulunması istenecek mesele budur.

Metin And eser veya çeviri sahibi tenkidcilerden de söz ediyor. Dediği gibi, insanlara kara sürmek kolaydır. Tiyatro tenkidini meslek edinenlerin bu memlekette düşman edinmekten başka Ur kazançları olmadığım düşünürsek sahnelerimize eser vermelerine dudak kıvıramayız. Övgülerine veya yergilerine gelince, bunları değerlendirmek, samimiyetine veya samimiyetsizliğine hükmetmek için peşin hükümlerden sıyrılmak, biraz da umumi efkârın sesine kulak kabartmak yeter de artar bile.. Kaleminin onuruna düşkün hiçbir tenkidci herkesin "kötü" bulduğuna "iyi" diyemez.

Bu konuda hepimizin daha çok söyleyecekleri var.

le, Karikatürleştirilen tiplerle yetinmek ve gülmek kalıyor

Sahnedeki oyun

Bereket versin Münir Özkula... Başından sonuna kadar sahneden ayrılmıyor ve kan-ter içinde kalmak pahasına, seyirciyi doya doya güldürüyor. Hem de incir çekirdeğini doldurmayan şeyler ve sözlerle, büyük bir fevkalâdeliği olmıyan durumlarla... Böyle olunca, güldüren eser değil, Münir Özkul oluyor. Buna bakarak adaptasyona irilmekle düşülen hatanın cezasını, temdi boyunca, her akşam Münir Özkulun çektiğine hükmedilebilir.

Bununla beraber, "Leyleğin Ömrü" temsilleri için Bulvar Tiyatrosunun göz doyuran, oldukça bir kadro sağlamış olduğu derhal farkedilmektedir. Bellibaşlı rollerden zengin iş adamı Ali Soydanda Sadrettin Erbil, Manken Semrada Sunay Uslu, genç ressamı seven, kendisini ona sevdirmenin yolunu da bulan güzel ve saf hizmetçi Ayşegülde Suna Selen zevkle seyredilen, sahne kaabiliyetleri çok gelişmiş sanatçılardır. Suna Selen bu hızla ilerler, daha şuurlu bir çalışma imkânı bulur, hele iyi bir rejisör eline geçerse pek yakında kendisinden daha çok sözettirecek gerçek bir değerdir.

Oraloğlu "Uyuyan Prens"de
Gel de uyanma

S İ N E M A

Filmler

"Havana Casusu"

Romancı Graham Green ile sinema rejisörü Carol Reed, "Our Man la Havana - Havana Casusu"ndan çok önce de - meselâ "The Fallen I-dol - Meş'um Kadın" ve "The Third Man - Üçüncü Adam" - senaryocu ve rejisör olarak birlikte çalışmışlardı. Green - Reed ikilisinin üçüncü filmleri "Havana Casusu", ne "Meş'-um Kadın"a ve ne de "Üçüncü A-dam"a benzemektedir. Çiftin birinci filmleri, alışılmışın dışında bir davranışla aile kuruluşu içinde çocuk ve ana - baba münasebetini, ikincisi ise, savaş sonrasının dünyasında, yeniden yapmak isteyenlerle yıkan ve a-rada kendi çıkarlarım alabildiğine sağlayanları anlatmaktadır. "Havana Casusu" bu iki filmin de dışındadır. Bir serüven filmi çerçevesi içerisinde daha çok İngiliz Gizli Haber Alma Servisinin taşlaması yapılmakta, ana ve yardımcı olaylar bunun çevresinde dönmektedir.

Castro ihtilâlinden önce Kübada Intellicence Service, bir örnek ada-işler çevrilebileceği kokusunu alan Intellicence Service, bir örnek adamını Havanaya yollar. Örnek adam Noel Coward'dır. Havana ve Havanalılara tam terslik gösteren örnek adam, kendisine ajan olarak bula bula. İşi gücü elektrik süpürgeleri satmak olan Alec Guinness'i bulur ve ajan olmaya zorlar. Halbuki Guinness'in bu çeşit taraklarda bezi yoktur. Karısı kendisini bırakıp kaçmış, kızı Jo Morrow boyunca yetişmiştir. Ajan olmaya yanaşmaz. Ona göre, a-jan olmak kolay bir iş değildir ve kendisi de bu işin üstesinden gelemez. Fakat örnek adam Coward, Guinness'e baskı yapar, "vatan, millet" sözleriyle onu ikna eder ve bol para verir. Zorla ajan olan Guinness, bu defa oturduğu yerden bir takım uydurma haberler uçurmağa başlar. Bir elektrik süpürgesinin ters resmini yaparak Kübanın müstahkem mevkileri diye Londraya gönderir. İngiliz başkenti birbirine girer. Sözde, müstahkem mevki plânları Milli Savunma Bakanı tarafından Başbakana "arzedilir". Bu çeşit bir planı ele geçirmek büyük bir başarı sayılır. Küba ajanı Guinness mükâfatlandırılır ve yalnız bırakılmaması için yardımcı bir ajan -Maureen O Hara-daha gönderilir. İşler bundan sonrasında arap saçına dönecek ve altından hiç kimse kalkamayacaktır. Resimli romanlardan uydurma casusluk hikâyeleri çıkaran Guinness, kızının sevgilisi ve Havana Polis Şefi - Ernie Kovacs - tarafından da göz hapsine alınır. Başka ulusların karşılıklı casusluk teşkilâtlan olaya burunlarım sokarlar, Guinness kaçar, onlar kovalarlar.

Sonda bütün bu olayların gerçek dışı olduğu Guinness tarafından Londraya açıklanınca, Başbakanlık, Milli Savunma Bakanlığı ve gizli haber alma teşkilatı birbirine girerler. Durum gülünçtür ve oyun uzun bir süre gerçek sanılmıştır. Teşkilât şefi - Ralph Richardson - sözde ajanı cezalandırıp rezaleti ortaya dökmektense, mükâfatlandırıp işten uzaklaştırmayı tercih eder ve olay böylece kapanır.

Graham Green'in senaryosu, görüldüğü gibi, baştan aşağı casusluk ve gizli haber alma teşkilâtının taşlamasını yapmaktadır. Rejisör Reed'in konuyu yorumlama ve sinema uygulaması da bu amaçtan uzak değildir. Yalnız espri, bilinen klâsik İngiliz esprisidir. Yani biraz soğuk, biraz ince ve güldürmekten çok düşünmeye çağıran bir espri. Amerikan ve Fransız seyirci için "Our Man in Havana - Havana Casusu" sıkıcı ve espri hazmı zor bir filmdir. Ama Green - Reed çiftinin havasına girdikten sonra, Noel Coward, Ralph Richardson, Alec Guinnes ve Ernie Kovacs'ın usta oyunları aynı seyirci*yi sürükleyip götürecektir.

S A N A T

Haberler

Yeni bir seramikçi

Seramik sanatı son yıllarda hızlı bir gelişme içinde görünüyor. Yeni yeni seramik sanatçıları tanıyoruz. Seramik sergileri, resim sergileri kadar sıklaştı. Bu sanat kolunda çalışanların çoğunluğunu da genç haramlar teşkil ediyor. Doğrusunu söylemek gerekirse, kimin ne ölçüde iyi sanatçı olduğu pek açık seçik belli değil. Bu sanatçı adaylarının birçoğu herhalde zamanın elemesinden geçecek, arta kalanlar içinde gerçek sanatçılar belli olacak. Seramik işçiliğiyle sanatçılığı arasındaki fark, ancak, o zaman ortaya çıkacak.

Bugüne kadar gün ışığına çıkmamış genç bir seramikçi, aylardan beri Eczacıbaşının Seramik Atölyesinde sessiz sedasız çalışmaktadır. İşini gerçekden ciddiye almış, sanatın güçlüklerini bilen, kısa süre içinde üne kavuşmayı değil de, iyi bir seramik sanatçısı olmayı amaç edinmiş bu genç seramikçi, Melike Abasıyanıktır. Abasıyanık, bütün çalışmasını. özenini kandillere vermiş. Kandiller yapıyor. Hikayeci Sait Faikin yakın akrabası olan Melike Abasıyanıkta kökten sürme bir sanatçı gücünü kabul etmek yanlış olmıyacak. Dostlarının ısrarıyla -Zira kendisi, daha zamansız bulmaktadır- yakında bir sergiyle sanatseverlerin karşısına çıkarsa, genç Abasıyanıkın iyi bir seramik sanatçısı olduğunu herkes kabul edecektir.

Meyhanede Şiir gecesi

İstanbul, Ankara gibi değil. İstanbuldaki sanatçıların bir bölüğü toplumla daha yakın münasebetler kurmuşlar. Gani gönüller, nerde, ne zaman olursa olsun, bir ufak işaretle hemen davranıp şiir okumaya duruyorlar.

Geçenlerde, İstanbulluların pek iyi bildikleri ünlü Tornanın meyhanesinde, Gaskonyalılarda, bir grup toplanmıştı. Grubun başkanlığını bu işlerdeki büyük ehliyeti dostlarınca da, düşmanlarınca da kabul ve teslim edilen Ümit Yaşar Oğuzcan yapıyordu. Sofrada Feridun Fazıl Tülbentçi, Mücap Ofluoğlu, Baki Süha Ediboğlu, Tank Gürcan, Devlet Tiyatrosunun genç sanatçılarından Mustafa Yalçın, Durmuş Dede, içki içmekte İstanbul rekorunu elinde tuttuğu ileri sürülen Berç vardı, Oğuzcan bir süre kederli durdu. Sofra neşelenemedi. Sonra dostları:

"— Vur kendini içkiye, Oğuzcan!" dediler.

Oğuzcan, kendini içkiye vurdu. Kadehler tokuştu. Zihinlere küşayiş geldi. İçildikçe açılındı. Açılınca içildi. Torna, şarkılar söylüyor, masa masa dolaşıyor, bütün müşteriyle bir bir ilgileniyordu.

Bir aralık, Oğuzcanla Tornanın fısıldaştığı görüldü. Derken akordeonla gitar sustu. Sözü Torna aldı:

"— Çok sayın misafirlerimiz! Bu gece, bu gece aramızda şeref misafirlerimiz var. Türkiyenin ve hattâ dünyanın pek meşhur şairleri aramızda. Şimdi şiirler dinliyeceğiz onlardan. İşte büyük Türk şairi Ümit Yaşar bey!"

Masalardaki başların tümü birden kalktı, gözler şuarâ masasına dikildi, eller alkışa durdu. Oğuzcan büyük bir mahviyetkârlıkla kalktı, gülümsedi, sofrada kendisinden önce gelen şairler olduğunu söyledi ve oturdu. Bu jesti pek beğenildi. Sonra sanatçılar şiir okumaya koyuldular. Ofluoğlu, Gürcan, Ediboğlu, Dede ve Ümit Yaşar.. En çok ilgiyi ve itibarı tabii Ümit Yaşar kazandı. Bu, onun gerçekten hakkıydı.

Şiirlerden sonra, çiçekçi kız numarası başladı. İki kişilik bir masada başbaşa vermiş oturan bir çiftin bir aralık şunları söylediği duyuldu:

"— Bu şiirler de Tornanın programına mı dahildi? Epey masrafa girmiş Toma..."

Şiirin geleceği

Şair Metin Eloğlunun bir kızı oldu. Adım "Şiir" koymuş. Arkadaşları önce inanmak istemediler. Sonra baktılar ki, doğru. İstanbullu sanatçılardan bir bölüğünün sıkça devam ettikleri Nil Lokantasında toplanılmıştı. Sofrada Edip Cansever, Metin Eloğlu, Melike Abasıyanık, Salim Şengil vardı. Eloğlu, daha hastahaneden çıkmamış olan "Şiir"ini görmüş, gözleri ışıldayarak sofraya oturmuştu. Biraz sonra kalkıp gidecekti. Konu doğan çocuğun adıydı. "Şiir" adı güzeldi, hoştu da bir sakıncası vardi. Hani, kız güzel olursa mesele yok tu. Nasıl olsa herkes "Şiir gibi kız" derdi. Ama bir de çirkin olursa, ne olacaktı? çirkin bir kıza "Şiir" diye seslenmek hem şiiri meşgale edinmişlere ağır gelecek, hem de bir kızla alay edilmiş olacaktı.

Edip Cansever :

"— Valla reis "dedi," alemin dilinden kurtulamazsın. Tehlikeli bir ad bu. Bakarsın kız çirkin olur, İkinci Yeni derler.."

Metin Eloğlu, kadehini yudumladı:

"— Merak etme reis" dedi, "Şiir çirkin olursa, isterse İkinci Yeni desinler, nasıl olsa herkes İlhan Berkin şiirini anlar!"

Melike Abasıyanık seramik sergisinde
Kandilli seramikçi

Tecrübeye hergün ihtiyaç var

Sıhhatinizi, çocuklarınızın tahsilini, paranızın muhafazasını, kanunî işlerinizi emanet ettiğiniz kimselerin daima tecrübeli olmasını istersiniz. Önemli bir tercih yapmanız gerektiği zaman tecrübeye bakarsınız. Çünkü tecrübe aradığınız zaman, iyi ve isabetli bir tercihin sağladığı huzuru da birlikte arıyorsunuz demektir.

İşte bundan dolayı pek çok kimsenin denizaşırı uçarken Pan American'a güvenmelerine şaşmamak lâzımdır. Zira Pan American, *"Dünyanın En Tecrübeli Havayolları"* olduğunu seneler boyunca ispat etmiştir.

Birdahaki seyahatinizde Tecrübenin kattığı pahabiçilmez Avantajdan istifade ediniz

Pan American'ı tercih ettiğiniz andan itibaren bu tecrübenin nimetlerini paylaşmış olacaksınız. Bütün yol boyunca kendinizi emniyet ve huzur içinde hissedeceksiniz.

Pan American'ın yaptığı her şey tecrübeye istinat etmektedir. Bunu, Pan Am mensuplarının telefonda ve bilet satış yerlerindeki maharetlerinden ve nazik muamelelerinden anlıyabilirsiniz. Şunu, son derece titiz Amerikan uçuş standartlarına göre yetiştirilmiş Pan Am pilotlarının ve mürettebatının yüzlerinde okuyabilirsiniz. Uçağın mükemmeliyeti, uçak personelinin nezaketi, içtiğiniz nadir şaraplar, *Paris'in meşhur Maxim'a Lokantası* tarafından hazırlanan nefis yemekler, hepsi, bu emsalsiz tecrübenin neticeleridir.

Bugün Pan American, dünyanın en büyük denizaşırı Jet filosuna sahiptir. Başka hiçbir Havayolu Şirketi, onun dünya çapındaki uçak servisiyle rekabet, edemez ve başka hiçbir Havayolu, 11 Amerikan şehrine direkt servis yapmamaktadır.

önümüzdeki aylarda binlerce yolcu, Amerikaya ve dünyanın muhtelif yerlerine gitmek üzere Pan American Jet uçaklarına bineceklerdir. Bilet paralarına, Pan American'ın eşsiz tecrübesi ve bu tecrübenin sağladığı huzur dahildir.

PAN AM

Dünyanın En Tecrübeli Havayolları

SABAH AKŞAM HERGÜN

İstanbul - Ankara - Konya - Mersin - Adana - İskenderun - Gaziantep ve Ankara - Kayseri

Şehir	Tel
İstanbul	222446, 360333, 431035, 495928
Ankara	126000, 127777
Kayseri	1114
Konya	1769
Mersin	1671, 1442
Adana	4399, 2280
İskenderun	1670, 1993
Gaziantep	1775, 1326

Akis Reklâm - 296